

KLIIMAMINISTEERIUM

ROHEREFORMI JA KLIIMAPOLIITIKA PROGRAMM 2026-2029

Sisukord

1. Programmi üldinfo	3
2. Sissejuhatus.....	3
3. Programmi eesmärk ja mõõdikud.....	5
4. Rahastamiskava	6
4. Hetkeolukorra analüüs.....	7
Rohereform ning keskkonnateadlikkus ja -haridus	7
Kliimamuutuste leevendamine ja nende mõjuga kohanemine	13
Ilmainfo.....	16
5. Olulisemad tegevused/sekkumised.....	17
Rohereformi, keskkonnateadlikkuse ja –hariduse edendamine.....	17
Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine.....	18
Ilma- ja kliimaandmete, -prognooside ja -hoiatuste tagamine.....	20
6. Meetmed, programmi tegevused ja teenused	21
Programmi tegevus 1.1 Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine	21
Programmi tegevus 1.2 Ilma- ja kliimaandmete, -prognooside ja -hoiatuste tagamine.....	26
Programmi tegevus 1.3 Rohereformi, keskkonnateadlikkuse ja –hariduse edendamine	27
7. Programmi juhtimiskorraldus.....	30
LISA 1. Programmi teenuste kirjeldus	32
LISA 2. Teenuste rahastamiskava	35

1. Programmi üldinfo

Tulemusvaldkond	Kliima, energeetika ja elurikkus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eestis on elurikas loodus, jätkusuutlik energia varustuskindlus, keskkonnateadlik ühiskond ja kliimakindel majandus.
Valdkonna arengukava	Muud strateegilised dokumendid: Kliimapoliitika põhialused aastani 2050 ¹ Kliimamuutustega kohanemise arengukava aastani 2030 ² Majanduse, julgeoleku ja keskkonna koostöösuunad 2030 Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava 2023-2025 ³ Eesti keskkonnastrateegia aastani 2030 ⁴ Riigihangete läbiviimise strateegilised põhimõtted
Programmi nimi	Rohereformi ja kliimapoliitika programm
Programmi eesmärk	Eestis on keskkonna- ja kliimateadlik ühiskond ning keskkonnasõbralik, kliimakindel ja konkurentsivõimeline majandus.
Programmi periood	2026-2029
Peavastutaja (ministeerium)	Kliimaministeerium (KLIM)
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Keskkonnaamet (KeA), Keskkonnaagentuur (KAUR), Loodusmuuseum (ELM)

2. Sissejuhatus

Tulemusvaldkond kliima, energeetika ja elurikkus aitab tagada elurikkuse säilimise ja taastumise, varustuskindla energiasüsteemi toimimise, keskkonnateadliku ja vastutustundliku ühiskonna kujunemise ning kliimamuutuste mõjudega kohanenud ja vastupidava majanduse arengu.

Tulemusvaldkonnas seatud sihtide saavutamiseni jõutakse kolme programmi rakendamisel:

- Elurikkuse, metsanduse ja keskkonnakorralduse programm;
- **Rohereformi ja kliimapoliitika programm;**
- Energeetika, maavarade ja välisõhu programm.

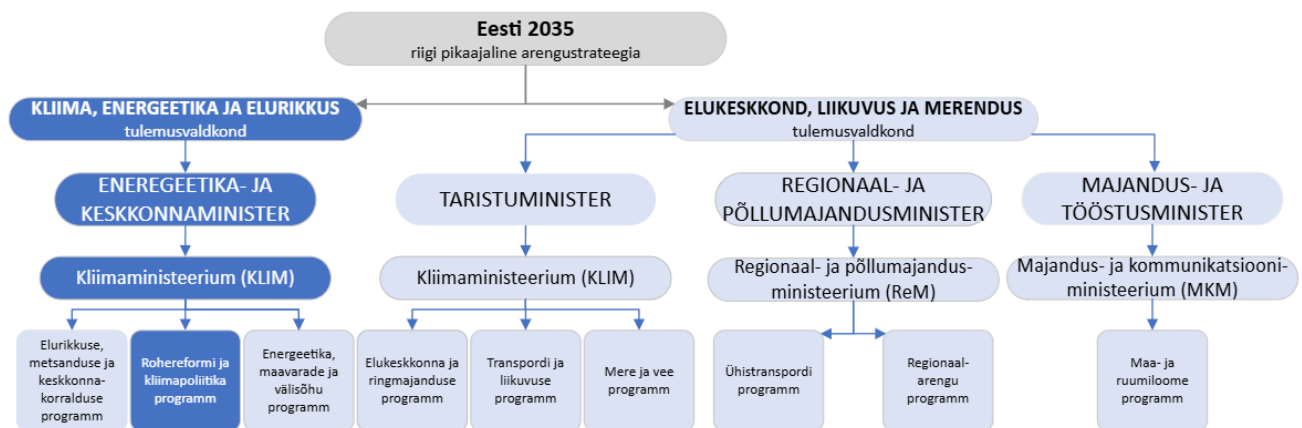
Tulemusvaldkonna eesmärgid on kooskõlas strateegiadokumendiga Eesti 2035, teiste seotud arengudokumentidega ja säästva arengu eesmärkidega.

¹ [Kliimapoliitika põhialused aastani 2050 | Kliimaministeerium](#)

² [Kliimamuutustega kohanemise arengukava | Kliimaministeerium](#)

³ [Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava 2023-2025 | Kliimaministeerium](#)

⁴ [Eesti Keskkonnastrateegia 2030](#)

Joonis 1. Kliimaministeeriumi põhitegevustega seotud tulemusvaldkonnad ja programmid.

Rohereformi ja kliimapoliitika programm (edaspidi programm) on koostatud vastavalt „Riigieelarve seaduse” § 19 lõikele 5, § 20 lõikele 4 ning on ühtlasi aluseks programmipõhiseks eelarvestamiseks Kliimaministeeriumis (edaspidi ka KLIM) ja selle valitsemisala asutustes. Programm on koostatud vastavalt Kliimaministeeriumi struktuurile, kus iga programmi eest vastutab vastava valdkonna asekanstler. Programmi rakendamine tagab valdkonna arenemise, arvestades riigi eelarvestrateegiaga, struktuurivahendite kasutamise rakenduskavaga aastateks 2021–2027, arengustrateegia Eesti 2035 seatud sihtidega ja muude riiklike tegevuskavadega. Samuti arvestatakse programmi rakendamisel osaliselt kattuvate valdkondade strateegiate, arengukavade ja muude arengudokumentidega.

Programmi tegevused panustavad järgmistesse riigi pikaajalise arengustrateegia **Eesti 2035** sihtidesse⁵: **inimene** (arukas inimene hindab teadmisi, hoiab ennast, teisi ja (elu)keskkonda ning suhtub toetavalt kõikidesse ühiskonnarühmadesse), **ühiskond**, **majandus** (Eesti majandus on tugev, uuendusmeelne ja vastutustundlik. Eesti majandus on vastutustundlik inimeste ja looduse suhtes. Siin on paindlikku, uuendusmeelset ja vastutustundlikku ettevõtlust ning ausat konkurentsi soodustav turvaline majanduskeskkond. Kohalike ressursside väärimine on kasvanud ja loodusvarade kasutamisel arvestatakse nii elurikkuse säilimise kui ka sotsiaal-majanduslike mõjudega), **elukeskkond** (Eestis on kõigi vajadusi arvestav, turvaline ja kvaliteetne elukeskkond. Elukeskkonna kujundamisel arvestatakse kõigi inimeste vajadustega ning otsustes järgitakse läbivalt kvaliteetse ruumi põhialuseid ja kaasava disaini põhimõtteid, et tagada igaühele nii vaimse, füüsilise kui ka digiruumi ligipääsetavus ja mugavus. Kasutusel on uuenduslikud tehnoloogiad ja looduslähedased lahendused, mis vähendavad ajakulu vahemaade läbimisel ja tagavad hea elukeskkonna terves Eestis. Elukeskkond on kvaliteetne ja seda planeeritakse pändit ja looduse elurikkust hoidvalt. Inimesed on ruumiteadlikud ning ruumiotsused parandavad nende ühistevõime ja osaluse võimalusi) ja **riigivalitsemine** (Eesti on uuendusmeelne, usaldusväärne ja inimesekeskne riik).

Lisaks panustab programm otseselt Eesti 2035 kliimaga seotud aluspõhimõtte sse, et aastaks 2050 on Eesti konkurentsivõimeline, teadmispõhise ühiskonna ja majandusega kliimaneutraalne riik, kus on tagatud kvaliteetne ja liigirikas elukeskkond ning valmisolek ja võime kliimamuutuste põhjustatud ebasoodsaid mõjusid vähendada ja positiivseid mõjusid parimal viisil ära kasutada.

Samuti panustab programm Eesti 2035 mõõdikute „Kasvuhoonegaaside netoheide CO₂ ekvivalenttonnides (sh LULUCF ehk maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse sektor)”,

⁵ [Aluspõhimõtted ja sihid | Eesti Vabariigi Valitsus](#)

„Eesti koht üleilmses säästva arengu eesmärkide indeksis“, „Taastuenergia osakaal energia summaarses lõpptarbimises“ 2035. aastaks seatud eesmärkide saavutamisse.

Programm panustab **ÜRO säästva arengu eesmärkide** saavutamisse:

Programmi elluviimiseks kasutatakse järgmisi **välisvahenditest rahastatavaid meetmeid**:

- Euroopa Liidu Ühtekuuluvusfond;
- LIFE programm.

Võrreldes Kliimapoliitika ja rohereformi programmiga 2025-2028 struktuurseid muudatusi käesolevas programmis tehtud ei ole.

Rohkem infot leiab erinevate perioodide programmide ja aruannete kohta Kliimaministeeriumi kodulehelt⁶.

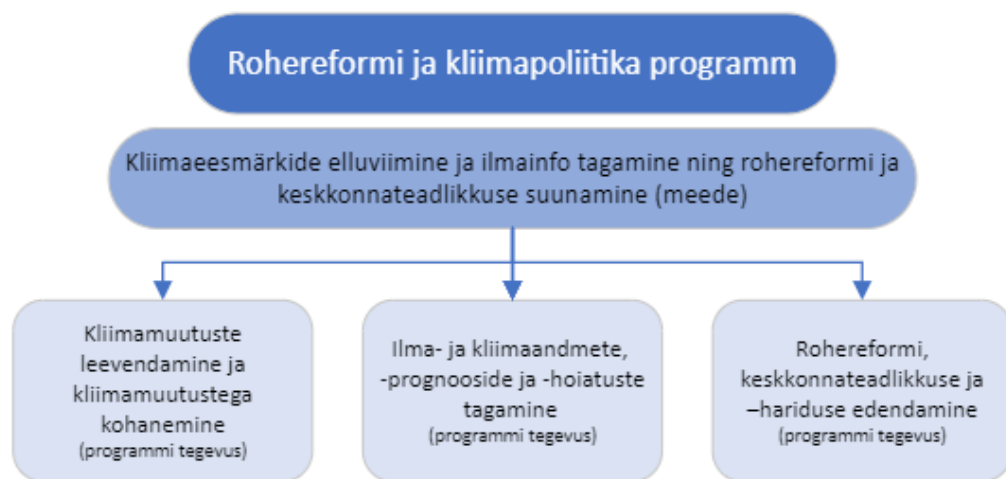
3. Programmi eesmärk ja mõõdikud

Eesmärk: Eestis on keskkonna- ja kliimateadlik ühiskond ning keskkonnasõbralik, kliimakindel ja konkurentsivõimeline majandus.

Kliimamuutustega kohanemise võimekus on paranenud ning kliimamuutuste mõju on leevenenud. Ilmainfo ja keskkonnahoidliku arenguga seotud andmete kättesaadavus on tagatud. Elanikkonna keskkonnateadlikkus on paranenud ja keskkonnahoidliku arengu eesmärgid on terviklikult ellu viidud.

Programm koosneb ühest meetmest ja kolmest programmi tegevusest.

⁶ [Avaleht | Kliimaministeerium](#)

Joonis 2. Programmi struktuur.

Tabel 1. Programmi mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2024)	2026	2027	2028	2029
Keskkonnahoidlike hangete osakaal riigihangetest (arvust % / rahalisest mahust %) Allikas: RTK	9,50%/	13,00%/ 19,50%	14,00%/ 20,00%	15,00%/ 20,50%	16,00%/ 30%
Keskkonnateadlikkuse indeks (%) Allikas: Kliimaministeerium	41,1% (2024)	45%	47,5%	50,5%	53,00%
Kasvuhoonegaaside summaarne heitkogus, mln tonni CO ₂ ekvivalenti Allikas: Riiklik KHG inventuur Sihttasemed on arvestatud lineaarselt tegelikust tasemest (2023) 2035. a eesmärgi (8 mln tonni) saavutamiseks aastaste sihtidena.	13,0 (2023)	11,7	11,3	10,9	10,5

4. Rahastamiskava

Tabel 2. Programmi rahastamiskava

Programmi rahastamiskava	Eelarve		Eelarve prognoos		
	2025	2026	2027	2028	2029
Rohereformi ja kliimapoliitika programm	-35 175 458	-30 853 668	-28 698 259	-27 133 101	-24 624 733
Programmi tegevus 1.1: Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine	-14 896 622	-11 466 242	-16 166 923	-16 809 526	-14 596 539
Programmi tegevus 1.2: Ilma- ja kliimaandmete, -prognooside ja -hoiatuste tagamine	-3 684 767	-2 861 969	-2 831 468	-2 831 468	-2 831 468
Programmi tegevus 1.3: Rohereformi, keskkonnateadlikkuse ja -hariduse edendamine	-16 594 069	-16 525 457	-9 699 869	-7 492 108	-7 196 727

Tabel 3. ^[1] Programmi rahastamiskava täiendav informatsioon 2025. a kohta (muudatuste selgitused koos eelarvega)

Rohereformi ja kliimapolitika programm	Ülekantavate summa (piirmääraga vahetus)	2025. a riigieelarve I p.a. seadusemuudatused	2025. a riigieelarve II p.a. seadusemuudatused	VV reservide eraldised	Lõplik 2025. a programmi tegevuse eelarve*	Selgitused
Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine	-250 430	37 319	-6 613		-14 896 622	Ülekantavad vahendid on avaldatud KLIM kodulehel Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas II PA Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas
Ilma- ja kliimaandmete, -prognooside ja -hoiatuste tagamine	-236 916	-21 621	-445 002		-3 684 767	Ülekantavad vahendid on avaldatud KLIM kodulehel Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas II PA Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas
Rohereformi, keskkonnateadlikkuse ja –hariduse edendamine	-1 334 031	1 228 314	114 833		-16 594 069	II PA Seaduse muudatuse info on Riigi Teatajas

4. Hetkeolukorra analüüs

Keskkonnahoidlik areng ning keskkonnateadlikkus ja -haridus

Keskkonnahoidlik areng on ühiskonna ja majanduse ümberkujundamine selliselt, et inimestel oleks kvaliteetne ja puhas elukeskkond, väheneks inimtegevuse negatiivne mõju keskkonnale ning samaaegselt ettevõtete keskkonnahoidlikkusega kasvaks ka pikaajaline konkurentsivõime.

Muutuste elluviimiseks on vaja erinevate osapoolte panust ja üleüldise kliima- ja keskkonnateadlikkuse suurendamist.

2023. aastal valitsuse kinnitatud **Rohereformi tegevusplaan 2023-2025** sõnastas valdkonnaülesed ja valdkondlikud eesmärgid ning koondas tegevused, mis on vajalikud pikaajaliste keskkonna- ja kliimaeesmärkide saavutamiseks. Määratleti **10 valdkonda**, mille kaudu kirjeldati, millistes ühiskonna ja majanduse osades on muutused vajalikud ning milliste poliitikate ja meetmetega neid muutusi suunatakse.

Tänaseks on suur osa kümne valdkonna plaanitud tegevustest töös, sisalduvad valdkondlikes arengukavades ja ministeeriumite tööprogrammides.

Lähtuvalt kujunenud sotsiaalmajanduslikust ja geopoliitilisest kontekstist kinnitas valitsuskomisjon veebruaris 2026 „Majanduse, julgeoleku ja keskkonna koostöösuunad 2030“, mis esitab neli horisontaalset koostöösuunda:

- julgeoleku ja keskkonnahoidliku arengu koostoime
- puhta tööstuse edendamine
- keskkonnahoidliku arengu õiglane korraldus
- kliimamuutustega kohanemine

Keskkonnahoidliku arengu katuseesmärgid läbivad ka uut koostöösuundade kava:

- negatiivsete keskkonnamõjude vähendamine;
- kaasaegse ja kvaliteetse elukeskkonna kujundamine;
- konkurentsivõimelise ja keskkonnahoidliku ettevõtluse arendamine.

Keskkonnahoidliku arengu paremaks jälgimiseks on kokku lepitud ja koondatud mõõdikud keskkonnaportaali, jätkub andmete uuendamise kiirendamine ja KOV tasandi mõõdikute loomine.

Keskkonnahoidliku arengu **elluviimise ja koordineerimise hõlbustamiseks on loodud raamistik**, mis hõlmab koordinatsiooni ministeeriumite asekanstlerite tasandil ja ministrite juhtkomisjoni. Komisjoni juhib energeetika- ja keskkonnaminister. Komisjoni kuuluvad taristuminister, rahandusminister, majandus- ja tööstusminister, haridus- ja teadusminister, regionaal- ja põllumajandusminister ja välisminister. Kohalike omavalitsuste kaasamiseks on loodud kohalike omavalitsuste võrgustik ning korraldatakse regulaarselt ümarlaudu, mille eest on vastutav Kliimaministeerium.

Keskkonnahoidliku arengu eesmärkide elluviimise toetamiseks **kohalikul tasandil** esitati Eesti säästva arengu komisjoni ja Riigikantselei poolt 2021. aastal tellitud uuringus soovitusena 276 tegevust või tegevuspõhimõtet, mis toetavad vastavate tegevuste elluviimist kohalikul tasandil. Kuigi ettepanekutest ollakse teadlikud, puudub omavalitsustel täna võimekus kas iseseisvalt või koostöös neid soovitusi rakendada. Paljud neist soovitustest vajavad riigi poolset eestvedamist, toetamist või täiendavat juhendamist. Omavalitsuste, va suuremate linnade, võimekus kliima- ja keskkonnahoidliku arengu valdkonnas muudatusi teha on piiratud nii kompetentsi, tööjõu kui rahaliste vahendite nappuse tõttu. Valdkonnaga seotud teemasid keskselt ei koordineerita, vaid pigem on nendega seotud tööülesanded omavalitsuse keskkonnaspetsialisti kanda. Muutuste ellukutsumiseks on vaja vaadata kliima- ja keskkonnahoidlikku arengut toetavaid teemasid keskselt, näiteks omavalitsuse arengukava koostamise või ajakohastamise käigus. Samuti on vajalik tagada vastavate riigi tasandi eesmärkide saavutamise mõõtmise ning eesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste rakendamise sidumine omavalitsuse arengukava rakendamisega.

Praegu on omavalitsuste keskseks strateegiliseks dokumendiks kliima- ja keskkonnahoidliku arengu teemade rakendamisel kohalik energia- ja kliimakava, mille koostamine ja rakendamine toimub hetkel vabatahtlikkuse alusel. Energia- ja kliimakava on olemas 61 omavalitsusel ja puudu 18 omavalitsusel. Seni koostatud energia- ja kliimakavad on ebaühtlase sisuga ning praktikas vähe kasutatavad, neis sisalduvate andmete kvaliteedi erinevuse ja tegevuste iseloomu tõttu. Kohalikul tasandil on aga oluline roll, ilma milleta on keeruline ka riigi tasandi eesmäärke saavutada.

Muutuste elluviimiseks on vaja hästi toimivat infovahetust omavalitsustega, kaasata nad otsustusprotsessidesse, koolitada ja arendada kliima- ja keskkonnahoidliku arenguga seotud kompetentse kohalikul tasandil ning toetada omavalitsuste koostööd ja algatusi vajalike investeeringute, teadus- ja arendusprojektide ja muude initsiatiivide rakendamisel. Selleks jätkatakse omavalitsuste võrgustikuga, mis on peamine infoedastuse keskkond tegevuste ja plaanide arutamiseks kohalike omavalitsustega kui ka omavalitsustelt vajaliku tagasiside saamiseks riigi kavandatavate tegevuste kohta. Kohalike energia- ja kliimakavade koostamise ja rakendamise tagamiseks on plaanis moodustada maakondlike arenduskeskuste ja suuremate omavalitsuste

esindajatest energia- ja kliimakavade koostamise ja rakendamise juhtrühm. Kohalike elanike ja kogukondade kaasamiseks ja muudatuste ellukutsumiseks kohalikul tasandil on vaja laiendada ja tõhustada kohalike elanike kaasamisega seotud tegevusi, et välja selgitada kohalikke vajadusi ja prioriteete ning suurendada inimeste kaasatust muudatuste elluviimisel, sh taastuvenergiale üleminekul.

Riigi ja kohalike omavalitsuste ning ametiasutuste omavahelise koostöö sujumiseks taastuvenergiale üleminekul on vaja hoida valdkonnaga seotud kommunikatsiooni kõrget taset, koordineerida tegevusi otse kohalike omavalitsuste juhtidega ning toetada kogukondi otsuste tegemiseks asjakohaste uuringute, analüüside ja teadmistega.

Arendamist vajab **kliimaeesmärkide ja keskkonnahoidliku arenguga seotud andmete kättesaadavus**, sh kohalike omavalitsuste tasandil, mis aitaks kaasa andmepõhiste otsustele. Kokku on vaja leppida mõõdikud tegevuste elluviimise seireks ning teha vastavad andmed tervikuna avalikult kättesaadavaks.

Paralleelselt uuendatakse rohereformi tegevuskava, et käia kaasas regulatiivse te arengutega Euroopa Liidu õigusloomes ning Eestis.

Kliimaeesmärkide saavutamisele ja roheüleminekule aitab kaasa **elanikkonna keskkonna- ja kliimateadlikkuse suurendamine**. Kuigi 2024. aasta Eesti elanike keskkonnateadlikkuse uuringu põhjal peavad end keskkonnateadlikeks 83% vastanutest, ei toeta seda väidet inimeste tegelik käitumine. Erinevaid, sh teadmisi, oskusi, hoiakuid ja käitumist kirjeldavaid keskkonnateadlikkuse aspekte arvestava keskkonnateadlikkuse indeksi väärtus oli 100 võimalikust vaid 41,1. Igapäevaelu otsuseid ei osata põhjendada loodusteaduslikest seisukohtadest lähtuvalt. Ei tehta vahet rohepesu ja tegelike probleemide vahel.

Seda kinnitavad ka 2023. aastal läbi viidud Eesti õpilaste keskkonnateadlikkuse uuringu tulemused: õpilaste keskkonnateadlikkuse indeksi väärtus oli 39,7. Õppeasutused ei pööra sageli tähelepanu ressursisäästule ega keskkonnateadlikkuse käitumist kujundavale keskkonnale: jäätmete liigiti kogumise võimalused, säästvast põllumajandusest pärit tervislik koolitoit, säästev liikuvuskorraldus, rattaparklad ja -teed koolideni jms. Keskkonnahariduslike tegevuste sh keskkonnahariduskeskuste rahastamine on suures osas projektipõhine, mis ei taga valdkonna stabiilset arengut. Kuna valdkonnas tegutsejate taustad on väga erinevad, pole tagatud kõigi tegevuste kvaliteet. Keskkonnateadlikkuse valdkonna tegevusi suunab „Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava 2023-2025“. Tegevuskava elluviimist hindab üleriigiline keskkonnahariduse juhtrühm.

Keskkonnateadlikkuse suurendamisega tegelevad väga erinevad organisatsioonid ja institutsioonid. Koostöö tõhustamiseks ning ressursside parema kasutamise nimel loodu 2026. aasta alguses üleriigiline keskkonnahariduse arendusüksus, mis koordineerib ja korraldab valdkondlikke tegevusi nii riiklikul kui ka regionaalsel tasandil. Formaalharidust toetab Eestis **üleriigiline mitteformaalne keskkonnahariduse võrgustik**, kuhu kuulub üle 150 erineva keskkonnahariduskeskuse, kes pakuvad riiklike õppekavadega lõimitud keskkonnaharidusprogramme, milles osalemist rahastab Keskkonnainvesteeringute Keskus. Igal aastal osaleb keskkonnahariduskeskuste õppeprogrammides üle 100 000 õpilase. 2019. aastal algatati kolmetasandiline **keskkonnahariduse kvaliteedisüsteemi projekt**, mille esimeses etapis töötati välja õppeprogrammide kvaliteedikriteeriumid. 2026. a jaanuariks on kvaliteedimärgise saanud 931 programmi 76 keskuselt. Kvaliteedimärgis kinnitab programmide sisulist ja metoodilist taset. Kvaliteedisüsteemi 2. ja 3. etapis on käivitatud juhendajate

enesearengu ja keskuste kvaliteedi hindamise programm. Seni ei ole rahastamismudel soosinud piisavalt kvaliteetse keskkonnahariduse jätkusuutlikkust.

Eesti ja Euroopa Komisjon on võtnud suuna **liikuda kestlikuma majanduse suunas** ning see tähendab omakorda nii õigusliku raamistiku täiendamist, kui olemasolevate keskkonnajuhtimise vahendite kasutuselevõtu suurendamist. Rohetehnoloogiate arendamist ja katsetamist saab riik kiirendada õiguskeskkonna korrastamisega (nt lihtsustatud loamenetlus katsete läbi viimiseks) ja toetuste abil majandusliku riski jagamisega. Valdkonniti on väljakutsed erinevad – muutuvad keskkonnanõuded, heite vähendamise eesmärgid, kliimamuutustega kohanemine jmt. Kliimaministeeriumi eestvedamisel koostatakse teekaardid valdkondades, kus on kliimapoliitika eesmärkide täitmiseks vajalik kasutusele võtta uus tehnoloogia. Oluline on ergutada ka nende tehnoloogiate kasutuselevõttu ja investeringuid. Lisaks teatavale tehnoloogiariskile on ka turud väljakujunemise järgus ega ole enamasti valmis maksma oluliselt kõrgemat hinda väiksema keskkonnamõjuga toote eest. Ettevõtete keskkonnategevust reguleerivad erinevad õigusaktid, nt [kestlike investeringute hõlbustamise määrus nr 2020/852](#) (kestliku rahastamise taksonoomia), mille eesmärk on suunata ettevõtteid tehnoloogilistele uuendustele, millel on keskkonnale väiksem negatiivne mõju. Samuti suunavad õigusaktid ettevõtteid ressursse teadlikumalt kasutama, selleks et ressursikasutust vähendada ning ringmajanduse osakaalu tõsta, mis on oluline keskkonnamuutuse vähendamisel kui ka ettevõtete kulude vähendamisel.

Euroopa Liidu vabatahtlikud skeemid EMAS (*Eco-Management and Audit Scheme*) ja ELi ökomärgis
Euroopa Liidus on tunnustatud kui mitmete roheleppest tulenevate direktiivide ja määruste alustaladena. Ühtlasi aitab skeemide rakendamine saavutada ka strateegilisi eesmärgi, kuna skeemides osalevatel ettevõtetel on juba olemas kestlikumad majandusmudelid ja tootmisprotsessid. Seega on vaja luua riigis soodsad tingimused, et soodustada just olemasolevate ja usaldusväärsete skeemide rakendamist, et aidata nii ettevõtteid kuid ka tarbijat keskkonnanõuetele majandusele üleminekul. 2025. aasta aprilli seisuga on Eestis 23 EMAS registreeritud ettevõtet, kellel on kokku registreeritud 91 tegevuskohta ning 8 EL ökomärgise litsentsi omavat ettevõtet. Eesti on väljastanud ELi ökomärgise kasutusõiguse 1856 tootele.

Ettevõtete keskkonnanõuetele tehnoloogiate ja praktikate kasutuselevõtuks ning tarbijate toetamiseks, et nad oskaksid teha teadlikumaid valikuid, on vaja suurendada nii tarbijate kui ettevõtete teadlikkust ning pakkuda praktilisi lahendusi ettevõtete pädevuse ja võimekuse suurendamiseks. Sh on vajalik luua pädevus EL ökomärgise kriteeriumite põhisteks nõustamisteks ja tarbijakaitseliseks keskkonnaväidete järelevalveks. Keskkonnaandmete riskasutuse soosimiseks on vaja parendada ülevaate saamist ettevõtetelt kogutavate andmete osas, sh arendada digitaalseid lahendusi olemasolevatele keskkonnajuhtimisvahenditele (EMAS taotlus ja aruanne ning EL ökomärgise taotlus). EMAS aruandes olevaid andmed oleks sellisel juhul masinloetavad ja viiteid saaks kasutada kestlikkusaruandluses, mis vähendaks ettevõtete dubleerivate andmete esitamist ning halduskoormust. Laiemalt ettevõtete toetamiseks on vajalik riiklik tugisüsteem kestlikkusteemade käsitlemisel.

Keskkonnanõuetele riigihange on mõjuv tööriist, mille abil saavutada ringmajanduse, kliimamuutuste, ressursikasutuse ning kestliku tarbimise ja tootmisega seotud keskkonnapoliitilised eesmärgid, arvestades eelkõige, kui olulised on avaliku sektori kulutused kaupadele ja teenustele. Riigihanked annavad hinnanguliselt 15% ülemaailmsetest kasvuhooonegaaside heitkogustest, mistõttu on nende keskkonnamõju vähendamine EL-i liikmesriikide jaoks oluline eesmärk Pariisi kokkuleppes ja Euroopa rohelises kokkuleppes (Green Deal) seatud sihtide saavutamiseks.

Valitsussektori kulutused ehitustöödele, asjadele ja teenustele moodustavad umbes 14+% ELi sisemajanduse koguproduktist (SKP) ja Eesti SKP-st 12-15%. Tulenevalt asjaolust, et avaliku sektori hanked moodustavad kogu riigi eelarvest ligikaudu 1/3, peavad asutused esmajärjekorras lähtuma väärtuspõhisest hankimisest, et tooted, teenused, ehitustööd oleksid kvaliteetsed ja olelusringi hindamist ning olelusringi maksumust arvestavad.

Saavutamaks suuremat positiivset mõju avaliku sektori ressursikasutusele töötati välja kohustuslikud keskkonnahoidlike riigihangete kategooriate kriteeriumid ja jooksvalt töötatakse kategooriaid juurde. 2022. a 1. jaanuarist muutus avaliku sektori ja võrgustiku sektori hankijale kohustuslikuks alates lihthanke piirmäärast riigihangetes keskkonnahoidlike kriteeriumite kasutamine neljas tooterühmas: mööbel, puhastustooted ja -teenused, kontori IT-seadmed ning koopia- ja joonestuspaber. Nelja valdkonda reguleerib keskkonnaministri määrus nr 35 ["Hankelepingu esemeks olevate toodete ja teenuste keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja nende kohta riigihanke alusdokumentides kehtestavad tingimused"](#). 24.02.2023 jõustus keskkonnaministri määrus nr 6 ["Hankelepingu esemeks oleva maantesõiduki kohta riigihanke alusdokumentides kehtestatavad keskkonnahoidlikud kriteeriumid ja tingimused"](#), mis sätestab tingimused, kuidas hankida keskkonnahoidlikult kergsõidukeid, veokeid ja busse.

Tabel 4. Keskkonnahoidlike riigihangete (KHRH) statistika väljavõte riigihangete registrist (01.04.2025)

Hange avaldati	Riigihangete arv (tk)	KHRH (tk)	KHRH osakaal hangete arvust (%)	RH maksumus (mld euro)	KHRH osakaal kogu hangete maksumuse mahust (%)
2015	10652	614	5,8%	2,5	13,1%
2016	10343	605	5,8%	2,3	15,7%
2017	10374	502	4,8%	2,5	6,8%
2018	7942	234	2,9%	3,0	8,0%
2019	8031	82	1,0%	2,9	2,5%
2020	8329	373	4,5%	4,9	15,6%
2021	8456	466	5,5%	3,5	13,3%
2022	8789	610	6,9%	4,5	16,24%
2023	8981	851	9,5%	6,5	13,61%
2024	8788	1081	12,3%	6	23%

2024. aastal viidi läbi 8788 riigihanget kogumaksumusega 6 miljardit, neist 1080 olid keskkonnahoidlikud riigihanked, moodustades 12,4% riigihangete arvust. KHRH maksumusega 1,13 miljardit (ilma käibemaksuta) moodustas hangete rahalisest mahust 23%. Keskkonnahoidlike riigihangete trend on olnud viimastel aastatel kasvav, mis tuleneb kohustuslike kategooriate

kehtestamisest, hankijate teadlikkuse suurenemisest läbi koolituste ning juhendmaterjalide. Samas, näeme endiselt probleemkohana hankimist madalaima hinna alusel (82% hangetest).

16. novembril 2023. a kiitis Vabariigi Valitsus heaks [riigihangete strateegia](#), mis sätestab lühiajalised ning pikaajalised eesmärgid hankemaastikul. Riigihangete strateegiliste põhimõtete edendamiseks koostasid vastutavad ministeeriumid, sh kliimaministeerium [tegevuskava](#). Tegevuskavas on planeeritud õigusaktide muudatusi peamiselt keskkonnahoidlike nõuete kehtestamiseks või muutmiseks aga ka muid tegevusi, mis aitavad kaasa keskkonnahoidlike riigihangete osakaalu kasvule.

Kasvuhoonegaaside (KHG)- ja keskkonnajalajälje mõõtmine organisatsioonis on oluline samm jätkusuutlikkuse tagamisel ning keskkonnasõbraliku tegevuse edendamisel. Mõõtmine ja hindamine aitab organisatsioonidel ning üksikisikel mõista oma tegevuse tegelikku mõju keskkonnale ning tuvastada olulisemad suunad negatiivse keskkonnamõju vähendamiseks. Keskkonnajalajälje oma olemuselt on kõiki keskkonna- ja kliimamõju aspekte arvestav organisatsiooni jalajälje, mis kujutab organisatsiooni tegevusega kaasnevat mõju keskkonnale. See tähendab KHG jalajälge ja kõiki teisi keskkonnamõju aspekte. Keskkonnajalajälje puhul hinnatakse organisatsiooni mõju energiakasutuses, transpordis, lähetustes, materjalitõhususes, jäätmetekkes, elurikkuses.

Ministeeriumite ja Riigikantselei keskkonnajalajälje ja kasvuhoonegaaside heide hinnati 2023. aasta kohta. Kliimaministeerium koostöös teiste ministeeriumite ja Riigikantseleiga on saanud valmis ühtse tegevuskavaga, et vähendada avaliku sektori asutuste mõju keskkonnale. Tegevuskava väljatöötamist toetas jalajälje hindamise tulemuste analüüs. Kui keskkonnajalajälje hindamine ja kasvuhoonegaaside vähendamine muutub tavapäraseks praktikaks, toob see esmase mõjuna kaasa kulude kokkuhoiu ning suureneb ka inimeste valmisolek teha igapäevaelus keskkonnasõbralikumaid valikuid. 2025. aastal suurenes keskkonnajalajälje ja kasvuhoonegaaside hindajate valim – lisandusid Kliimaministeeriumi allasutused, Riigi Kinnisvara AS ning IT-majad, kes pakuvad ministeeriumidele tugiteenuseid.

Väljakutsed:

- Puhta elukeskkonna hoidmiseks ja keskkonnasõbralikuma ja konkurentsivõimelise majandusele üleminekuks on vaja jätkuvat koostööd paljude valdkondade ja osapoolte vahel riigi, kohalike omavalitsuste, valitsusväliste organisatsioonide ja kogukondade tasandil.
- Andmepõhiste otsuste toetamiseks ja seireks on vajalik kättesaadavaks teha andmed ja mõõdikud nii riigi kui kohalike omavalitsuste tasandil. Praegu on keskkonna ja kliimapolitika seireandmed laiali erinevates asutustes ja formaadis, mis ei võimalda terviklikku ülevaadet keskkonnahoidliku arengu kohta saada. Osad andmed uuenevad aeglaselt, ei ole kergesti kättesaadavad ega kasutatavad poliitikakujunduses või avalikkusele arusaadaval kujul. See takistab tõenduspõhiste otsuste tegemist, seire tõhusust ja usalduse kujunemist tulemuste vastu.
- Kuigi keskkond ja kestlik areng on eri õppekavades läbivad teemad, napib õpetajatel oskusi nende teemade lõimimiseks. Samuti vajavad keskkonnahariduskeskuste juhendajate ja noorsootöötajate pädevused arendamist. Kvaliteetse keskkonnahariduse tagamiseks formaal- ja mitteformaalhariduses ning noorsootöös on vajalik korraldada koolitusi ja arendustegevusi keskkonnahariduse lõimimiseks erinevatesse õppeainetesse, huvitegevusse ja noorsootöösse ning toetada koolide, keskkonnahariduskeskuste ja noortekeskuste keskkonnasõbralikku toimimist. Lisaks vajab endiselt tähelepanu keskkonnahariduskeskuste juhendajate oskuste ja pädevuste arendamine ja keskuste kvaliteedisüsteemi rakendamine.
- Roheülemineku toetamiseks kohalikul tasandil on vaja jätkata kohalike omavalitsuste võrgustikuga ning kohalikul tasandil vajalike teadmiste ja oskuste edendamisega. Kohalike

elanike ja kogukondade igakülgseks kaasamiseks on vaja tagada parem vajaliku informatsiooni kättesaadavus ning kaasatus.

- Hetkel on kohalike energia- ja kliimakavade sisulise rakendamise tase madal. Kavad on vaja muuta eesmärgipäraseks, mis võimaldaks kavandada kohapeal investeringuid kliimapolitika ja keskkonnahoidlikku arenguttoetavate tegevuste tegelikukselluviimiseks nii, et sellest oleks kohalikele elanikele ja kogukondadele selge kasu ning et kavandatud muudatused oleks laialdaselt aktsepteeritavad.
- Kuigi Eestis on olemas tehnoloogiline võimekus ja kasvav arv rohetehnoloogia pakkujaid, jääb nende laialdane kasutuselevõtt sageli tagasihoidlikuks. Konkurentsivõimelise ja keskkonnasõbraliku majanduse edendamiseks on vaja soodustada suuremas mahus rohetehnoloogiate kasutuselevõttu.
- Erasektor ei kasutata veel piisaval määral ettevõtete roheüleminekut toetavaid keskkonnajuhtimissüsteeme ning ökomärgiseid, kuigi need võimaldavad ettevõtetel süsteemselt vähendada oma keskkonnamõju, suurendada usaldusväärust ja parandada konkurentsivõimet. Riigi poolt pakutavad EMASi ja EL ökomärgise teenused vajavad ajakohastamist ja tõhustamist, sh selgemaid juhiseid ja paremat tuge ettevõtetele ning andmepõhise aruandluse põhimõtetega vastavusse viimist. Arenguruumi on ka kestlikkusaruandluse rakendamisel ja sellega seotud andmete kättesaadavuse parandamisel.
- Hangete puhul ei kasutata veel piisaval määral keskkonnahoidlike hangete võimalusi, mis toetavad keskkonnasõbralike lahenduste kasutamist ja levikut turul. Tuge vajavad hangete korraldajad nii riigi kui kohalike omavalitsuste tasandil. Valitseb eksiarvamus, et keskkonnahoidlik hange on alati kallim, kuigi olelusringikulu või tarneahela stabiilsus võib pikas perspektiivis pakkuda kokkuhoidu. Paljud kohalikud omavalitsused ei pruugi omada piisavat teadmistepagasit, et hinnata keskkonnamõju, kirjutada tehnilisi kirjeldusi või hinnata pakkumusi keskkonnakriteeriumide alusel. Ringmajandust ja taastuvmaterjale hõlmavate nõuete rakendamine on keeruline ilma usaldusväärsete kriteeriumide ja tõendusmaterjalideta.

Kliimamuutuste leevendamine ja nende mõjuga kohanemine

Kliimamuutused on kujunemas inimkonna üheks suuremaks ohuks ja väljakutseks. Mida enam kliima soojeneb, seda laialatuslikumad on ootamatud mõjud Eesti loodusele, inimestele ja majandusele. Selleks, et jõuaksime kliimakindla majanduseni, on vajalik oma senine tegevus ümber mõtestada, nt kuidas korraldame transporti, arendame põllumajandust, metsandust, energiasektorit või jäätmemajandust, suuname investeringuid ja arendame oskusi. Samas peab üleminek kliimaneutraalsusele olema sujuv, õiglane ja kaasav. Toetusmeetmed ja õiglase ülemineku mehhanismid on äärmiselt olulised, et aidata enim mõjutatud sektoreid ja kogukondi.

Eesti kliimapolitikat mõjutavad kokkulepped nii globaalselt ÜRO tasandil kui Euroopa Liidus. **Globaalne kliimaeesmärk on seatud Pariisi kokkuleppega**, mille põhieesmärgid on kliimamuutuste leevendamine ja heitkoguste vähendamine, et hoida globaalse keskmise temperatuuri tõus tuntavalt alla 2°C võrreldes tööstusrevolutsiooni eelse ajaga. Lisaks leevendamise eesmärgile sätestab Pariisi kokkuleppe artikkel 7 üleilmse kliimamuutustega kohanemise eesmärgi (*global goal of adaptation*), mille kohaselt tuleb tugevdada ühiskonna võimet kliimamuutustega toimetulemiseks ning suurendada arengumaadele antavat toetust kliimamuutustega kohanemiseks.

Euroopa Liidu ühine eesmärk on vähendada aastaks 2030 KHG-de heitkogust vähemalt 55% võrreldes 1990. aasta tasemega. Euroopa Liidu eesmärk on seatud kooskõlas Pariisi leppega. See otsus on sätestatud Euroopa kliimamääruses, mis jõustus 2021. aasta juunis. 14. juulil 2021 avaldas Euroopa komisjon uue kliima- ja energiaalase seadusandluse paketi (nn „Fit for 55“ või „Eesmärk 55“ pakett), millega viidi Euroopa Liidu energia- ja kliimapoliitikaraamistik kooskõlla eesmärgiga vähendada 2030. aastaks Euroopa Liidu üleselt heitkoguseid 55%. 2025. aasta detsembris jõudsid Euroopa Parlament ja nõukogu poliitilisele kokkuleppele 2040. aasta ELi kliimaeesmärgis vähendada KHG netoheidet 90% võrreldes 1990. aasta tasemega ning 2026. aastal algavad arutelud ja läbirääkimised 2040. aasta eesmärgi elluviimiseks vajaliku järgmise kliima- ja energiapoliitika raamistiku üle.

Riiklik KHG vähendamise kohustus on seatud jõupingutuste jagamise määruse (JJM) ja maakasutuse, maakasutuse muutuse ning metsanduse (LULUCF) määruse sektorites. Jõupingutuste jagamise määrus katab transporti, jäätmeid, põllumajandust, tööstuslikke protsesse, väikesemahulist energiatootmist ja hooneid. Eestil tuleb kokkuleppe järgi jõupingutuste jagamise sektorites aastaks 2030 KHG heidet vähendada 24% võrra võrreldes 2005. aastaga. Eesmärgi saavutamata jätmisel peab riik puudujäägi katmiseks ostma ühikuid mõnelt teiselt EL-i liikmesriigilt, võimalik on mõnevõrra kasutada ka LULUCF sektoris tekkivat sidumise võimalikku ülejääki. Lisaks kehtib maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse (LULUCF) sektoritele kokkuleppe järgi põhimõte, et riik peab aastatel 2021-2025 tagama nn *no-debit* reegli täitmise, ehk sektori heitkogused peavad olema kompenseeritud samaväärse sidumisega võrreldes igale maakategooriale (v.a märgalad) määratud võrdlusperioodi või baastasemega. Perioodi lõplik aruanne esitatakse Komisjonile 2027. aastal. Hetkel toimuvad Euroopa Liidu metsarikastel riikidel, sh Eestil eksperttasandi kohtumised Euroopa Komisjoniga, selleks et LULUCF arvestuses kajastuksid täpsemalt kliimamuutustest ja sõja tagajärjel ilmnunud mõjud. Aastateks 2026-2029 seatakse aga liikmesriikidele kasvuhoonegaaside sidumise eelarve ning aastaks 2030 LULUCF sektori suhteline sidumise eesmärk, mille järgi Eesti peab baastasemega (aastate 2016-2018 keskmine) võrreldes suurendama KHG sidumist või vähendama heitkogust 434 kt CO₂ ekv võrra. Mõlema määruse kohustuste täitmiseks tuleb rakendada täiendavaid meetmeid, mida planeeritakse kliimakindla majanduse teekaartidega.

Eesti on juba integreerinud riikliku 2050. aasta kliimaneutraalsuse eesmärgi oma pikaajalisse arengustrateegiasse Eesti 2035, mis võeti Riigikogus vastu 12.05.2021. Strateegia Eesti 2035 seab eesmärgi, et aastaks 2050 on Eesti konkurentsivõimeline, teadmiste põhise ühiskonna ja majandusega kliimaneutraalne riik, kus on tagatud kvaliteetne ja liigirikas elukeskkond ning valmisolek ja võime kliimamuutuste põhjustatud ebasoodsaid mõjusid vähendada ja positiivseid mõjusid parimal viisil ära kasutada.

Veebruaris 2023. aastal kiitis Riigikogu heaks uuendatud „Kliimapoliitika põhialused“, millega seati Eesti pikaajaliseks sihiks saavutada kliimaneutraalsus aastaks 2050. Kliimapoliitika põhialused on visioonidokument, milles seatud põhimõtted ja poliitikasuunad viiakse edaspidi ellu valdkondlike arengukavade uuendamisel. Selgesõnaline poliitikasuundade sõnastamine ja jõustamine motiveerib samas suunas tegutsema ka erasektorit ja ühiskonda laiemalt. Eesti pikaajaline eesmärk on minna üle vähese süsinikuheitega majandusele, mis tähendab järk-järgult eesmärgipärast majandus- ja energiasüsteemi ümberkujundamist ressursitõhusamaks, tootlikumaks ja keskkonnahoidlikumaks.

Eesti viimase 2026. a märtsis Euroopa Komisjonile esitatud inventuuriaruande kohaselt oli 2024. aastal Eesti KHG heitkogus 12 miljonit tonni CO₂ ekvivalenti. Võrreldes aastaga 2023 on heide vähenenud 9% ja 66,5% võrreldes 1990. aastaga. Peamine vähenemine toimus energeetikasektoris, kus heitkogus kahanes aastaga 16%. Transpordisektoris on heide aasta võrdluses 1% võrra tõusnud, moodustades riigi koguheitest 21%. Peamine osa transpordisektori heitkogusest tuleb maanteetranspordist, moodustades ligi 95% sektori heitkogustest. Maanteetranspordi kõige olulisem osa on sõiduautod, mille heitkogus jäi sarnasele tasemele. Raskeveokite läbisõit aga suurenes 22%. Samuti suurenes 2024. aastal vedelate biokütuste kasutamine 23%.

Kasvuhoonegaaside heitest 16% moodustab LULUCF ehk metsanduse ja maakasutuse sektor. Sektori netoheide vähenes aastaga 0,6 miljoni tonni CO₂ ekv ehk 23,5% võrra, seda peamiselt raiemahu vähenemise tõttu. LULUCFi sektori heidet hinnatakse süsinikuvaru muutumise alusel. Aastal 2024 suurenes süsinikuvaru metsamaa, puittoodete ja väiksemal määral ka rohumaade kategoorias. Suurima neto-heitega olid märgalad, eelkõige aiandusturba kaevandamise ja kasutamise tõttu, ning põllumaad.

Kasvuhoonegaaside heitest 15% moodustas põllumajandus, mille heide kasvas aasta võrdluses 2%, mis on absoluutarvudes väga väike vahe. Suurimad heite allikad on kariloomade seedeprotsessid, sõnnikukäitlus ja karjatamine. Heide kasvas orgaaniliste väetiste, taimejäänuste ja pisut ka statsionaarsete seadmete kasutamise tõttu.

13% kasvuhoonegaaside heitest moodustas põlevkiviõli tööstus. Muu töötleva tööstuse heide jäi alla 5% koguheitest. Põlevkiviõli tootmisest tulenev heide vähenes aasta võrdluses 7,5%. Heitkoguste langus oli peamiselt seotud Enefit-140 põlevkiviõlithase tööga, kus kasutati madalama kalorsusega põlevkivi ning tootmiseseadmete töökindlus ja hooldustööd mõjutasid tootmismahet.

Eesti Keskkonnauuringute Keskus koostöös Keskkonnaagentuuriga täiustab igal aastal kasvuhoonegaaside inventuuri metoodikaid, et tagada täpsemad ja riigispetsiifilisemad andmed. Kõik metoodikamuudatused rakendatakse tagasiulatuvalt kogu aegrida ümber arvutades, et tagada aastate vaheline andmete võrreldavus ja usaldusväärsus.

Lisaks kliimamuutuste leevendamisele on vaja pöörata oluliselt suuremat tähelepanu **kliimamuutuste mõjuga kohanemisele**, kuivõrd kliimamuutustest tingitud riskid, sh äärmuslike kliimasündmuste sagenemine, avaldavad mõju pea kõikidele eluvaldkondadele. Õigeaegne kliimamuutuse mõjude ja kohanemisvajadustega arvestamine strateegiliste arengusuundade, planeerimis- ja rahastusotsustes aitab pikaajalises plaanis ennetada võimalikke riske inimestele, looduskeskkonnale ja majandusele. Kohanemise eesmärkide täitmine eeldab nii piisavat rahalist panust meetmete rakendamisel kui ka inimressurssi poliitikate kavandamisel ja elluviimisel. Seetõttu on oluline tagada hea koostöö ja infovahetus kõikidel juhtimistasanditel ning kõigi asjakohaste valdkondade eesmärkide ja indikaatorite sidusus kliimaeesmärkidega.

2023. a septembris algas Eestis **kliimakindla majanduse seaduse** koostamise protsess. Seaduses seatavad KHG heitkoguste eesmärgid annavad suuna ning põhimõtted selguse, kuidas jõuda kliimaneutraalsuseni aastaks 2050. Kliimakindla majanduse seaduse prognooside kohaselt avaldavad KHG üldisele heitkogusele suurimat mõju elektritootmine, põlevkiviõli tootmine, turbatööstus, metsaraie ja raadamine, maanteetransport ning põllumajandus.

Kliimakindla majanduse seadusega kavandatavad olulisemad suunad on:

1. vähese heitega energiatootmine ja tõhus energiakasutus;
2. keskkonnasõbralik transport ja parem liikuvus;
3. energiatõhusad hooned ja kvaliteetne ruumiloomes;
4. keskkonnasõbralik toidutootmine;
5. elurikkust toetav ja süsinikku siduv maakasutus;
6. vähese heitega ja suuremat lisandväärtust pakkuva tööstuse eelistamine ;
7. selgem rollijaotus kliimamuutustega kohanemise eesmärkide rakendamisel.

Kliimakindla majanduse seaduse eelnõu juurde koostatakse valdkondlikud teekaardid, milles tuuakse välja võimalik viis seatud eesmärkide täitmiseks ning majanduse konkurentsivõime toetamiseks.

Väljakutsed:

- LULUCF-sektori eesmärkide saavutamine teisel perioodil (2026–2030) eeldab lisameetmete rakendamist. Lisameetmed töötatakse välja kliimakindla majanduse teekaartide raames.
- Jõupingutuste jagamise määruse 2030. aasta eesmärgi täitmine eeldab täiendavaid meetmeid, eelkõige transpordisektoris, kus heitkogused on püsinud kõrgel tasemel ning muutused tarbimiskäitumises on olnud aeglased.
- Puudub Eesti põhine ülevaade kliimariskide majanduslikest mõjudest eri sektoritele ning valdkondlikud kohanemise mõõdikud ja seire.

Ilmainfo

Ilmainfo on fundamentaalne alus kliimamuutuste jälgimisel, kliimamuutustega kohanemise ja nende leevendamise meetmete rakendamisel, sh äärmuslikeks ilmastikunähtusteks valmisoleku tagamisel. Viimase juures on eriti oluline varajase hoiatussüsteemi toimivus. Ühelt poolt on usaldusväärsete prognooside ja hoiatuste aluseks nõuetele vastavad ja kvaliteetsed vaatlusandmed. Vaatlusandmete kogumiseks on vajalik jätkusuutlik ja toimepidev seirevõrk. Teisalt on oluline keskpika, lühiajalise ja üliühiajalise (nowcasting) ilma prognoosimise mudelite arendamine. Viimased aitavad muutuvat kliimast tingitud ekstreemseid ilmaolusid õigeaegselt prognoosida, tagades nii rahva elu, tervise kui vara kaitse ning samuti elutähtsate teenuste toimimise.

Keskkonnaagentuuri staatus „single voice“ ilmavaldkonnas aitab tagada riigi garantiiga kohalikule spetsiifikale vastava ja kvaliteetse ilmateenuse. Omades võimekust tagada operatiivne ilmateenus, sh meteoroloogilised ja hüdrooloogilised prognoosid ja hoiatused ohtlike ilmastikunähtuste kohta, teenindatakse riigiasutusi, lennundus-, laevandus- ja maanteetranspordiga tegelevaid ettevõtteid ning rahvusvahelisi organisatsioone vastavalt koostöölepetele ja kehtivatele õigusaktidele. Teenuse tarbijate tähelepanu suunatakse ohtlike ilmastikunähtuste esinemisega seotud hoiatuste mõjupõhisusele, aidates aru saada, millised tagajärjed võivad erinevate ilmasituatsioonidega kaasneda ning kuidas oleks õigem ühes või teises situatsioonis käituda.

Meteoroloogiliste, hüdrooloogiliste, keskkonna- ja kliimaandmete tasuta ja piiramatult kättesaadavaks tegemine on kasvav trend nii globaalselt kui ELi siseselt. WMO uuendatud andmepoliitika hõlmab seirejaamade, satelliidi-, radarite, raadiosondide, pilootpallide ja lennukitelt mõõdetavad andmete laiemasse kasutusse andmist. ELi avaandmete direktiiv koos rakendusaktiga puudutab mh väärtuslike andmete avalikustamist, mis dikteerib arendustööde vajaduse. Meteoroloogia, hüdroloogia ja kliima väärtuslikud andmed on rakendusliidese kaudu kättesaadavad masinloetaval ja hulgi allalaaditaval

kujul Keskkonnaportaalis. Jätkub pidev avaandmete täiendamine, sh keskkonnaandmete ja LIFE AdaptEst projekti raames loodud kliimaprojektsioonide kättesaadavuse tagamine.

Ilmateenused on tihedalt seotud infotehnoloogia valdkonnaga. Juba täna on igapäevase töö osa automatiseeritud tööprotsessid ja masinad, mis ühelt poolt võimaldavad operatiivset ja kvaliteetset andmete kogumist, töötlemist ja edastamist ning teisalt mahukate ja keeruliste prognoosarvutuste tegemist, et tagada soovitud tulemuste tähtaegsus ja operatiivsus.

Teenuste arendamisega samal ajal toimub hüdroloogilise ja meteoroloogilise seirevõrgu ajakohastamine. Prognoosteenuse kvaliteedi parandamiseks ning ühiste teenuste väljatöötamiseks tihendatakse koostööd rahvusvaheliste partneritega, nagu teiste riikide meteoroloogiateenistused ning rahvusvahelised organisatsioonid (WMO, EUMETSAT, ECMWF, EUMETNET jt). Prognooside tegemisel ning üldise teadlikkuse suurendamiseks võetakse lisaks arvesse ka kolmandate osapoolte edastatud andmeid. Samuti arendatakse edasi siseveekogude hüdroloogilist prognoosimist ja võimalusi prognoosi pakkumiseks nii üleujutusohhtlikel veekogudel kui ka muudel suure avaliku huvi (süstamatkajad, kärestikuaerutajad jt) all olevatel siseveekogudel. 2021. aasta kevadel valmis riiklik ilmaäpp ILM+, mis aitab olla alati kursis kõige värskema ilmainfoga.

Väljakutsed:

- Ilmaandmete, ilmaprognooside ja -hoiatuste tagamise teenused vajavad erinevaid IT-arendusi, mille teostamiseks vajalik ressurss kui ka teostamise kiirus ei ole piisavad. IT-arendused tõstaksid teenuste kvaliteeti, sh annaksid võimaluse tõhustada ilmaandmete analüüsi ja väärindamist.
- Vähene masinõppe ja AI lahenduste kasutamine andmete sisestamisel ja töötlemisel. Tuleks automatiseerida prognooside võrdlemine tegelike mõõtmisandmetega. Lisaks sisaldavad sünoptikute töölaud mitmeid erinevaid tarkvaralahendusi või osalisi mooduleid, mis muudavad töö ajamahukaks ja suurendavad käsitöö mahtu.
- Rahvusvaheliste nõuete täitmiseks ja kasutusel olevate infosüsteemide aegumisega seonduvalt on lähiaastatel vajalik infosüsteemide arendamiseks/hankimiseks ~1 miljon eurot.

5. Olulisemad tegevused/sekkumised

Rohereformi, keskkonnateadlikkuse ja –hariduse edendamine

Jätkatakse **keskkonnahariduse- ja teadlikkuse valdkonna sihipärast arendamist**, sealhulgas:

- Koostatakse ja viiakse ellu uus **Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava** aastateks 2027-2029 koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi ja erinevate huvirühmadega.
- **Rakendatakse riiklikku keskkonnahariduse programmi koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga.** Programmi olulised tegevused on haridusasutuste, keskuste ja kogukonna koostöö arendamine, sh keskkonnahariduse lõimimine õppeainetesse ja huvitegevustesse ning koolide, keskkonnahariduskeskuste, noortekeskuste keskkonnasõbralik toimimine.
- Jätkatakse **keskkonnahariduse programmide ja muude keskkonnateadlikkuse tegevuste toetamist** läbi keskkonnaprogrammi.
- **Keskkonnateadlikkuse arenduskeskuse** kaudu tegeletakse keskkonnateadlikkuse võrgustiku koordineerimise ja sisulise kvaliteedi arendamisega ning viiakse

keskkonnahariduse ja -teadlikkuse alaseid tegevusi (nt õppematerjalide loomine, keskkonnateadlikkuse alaste koolituste läbiviimine, eri sihtrühmadele suunatud arendusprojektide algatamine, õpilaste rohetehnoloogia programmide korraldamine).

- Tagatakse **keskkonnahoidliku arenguga seotud andmete kättesaadavus** keskkonnaportaalis vastavas andmevõravas nii riigi kui kohalike omavalitsuste vaates.

Viiakse ellu **majanduse, julgeoleku ja keskkonna koostöösuundade** kokkuleppes tulevaid tegevusi, mis aitavad suurendada majanduse konkurentsivõimet nii, et see arvestab keskkonnanõiu ja ühiskonna pikaajaliste vajadustega ja toob välja ühisosa julgeoleku tagamise ja keskkonnanõiu vahel. Sealjuures viiakse ellu tegevused keskkonnahoidliku arengu õiglaseks korralduseks ja kliimamuutustega kohanemiseks.

Puhaste tehnoloogiate ja väiksema keskkonnamuutusega majanduse edendamiseks viiakse ellu järgmisi tegevusi:

- Edendatakse **keskkonnahoidlikke riigihankeid** täiendavates tootekategooriates ning viiakse läbi vastavaid koolitusi hangete läbiviijatele
- Jätkatakse **EMAS ja EL ökomärgiste väljastamist**, mis aitavad puhastele toodetele ja teenustele turgu edendada, sealjuures ajakohastatakse taotlemise protsesse ja suurendatakse EL ökomärgise alast teadlikkust.
- Koordineeritakse Euroopa Liidu puhta tööstuse kokkuleppe elluviimist Eestis ning viiakse ellu puhta tööstuse edendamisega seotud tegevusi, sh koordineeritakse puhta tööstuse teekaardi elluviimist.
- Avaliku sektori kulude kokkuhoiukohtade leidmiseks ja negatiivse keskkonnamõju vähendamiseks viiakse iga viie aasta järel läbi **kliima- ja keskkonnajalajälje hindamised**.

Kohalike omavalitsuste toetamiseks keskkonnahoidliku arengu jaoks vajalike tegevuste elluviimiseks kohalikul tasandil:

- Koordineeritakse keskkonnahoidliku arengu erinevate toetusmeetmete kasutusvõimalusi, eeskätt Euroopa Liidu erinevad programmid (Euroopa Horisont, LIFE programm, Euroopa linnade algatus jms), sh aidata omavalitsustel sõnastada keskkonnahoidliku arenguga seotud lahendamist vajavad probleemid, valmistada ette projektitaotlused ning leida sobivad koostöövormid erinevate algatuste ja projektide elluviimiseks.
- Jätkatakse kohalike omavalitsuste koostöö- ja infovõrgustiku koordineerimisega.

Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine

1. Kliimaeesmärkide edendamisest ja täitmisest parema ülevaate loomine:

- Kasvuhoonegaaside (KHG) riikliku inventuuri ja prognooside ning aruandluse koostamine Euroopa Komisjonile ja ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni sekretariaadile. Sh jätkatakse inventuuri, prognooside ja aruandluse regulaarset koostamist, parendamist ja täpsemaks muutvaid arendustöid ning suurendatakse teiste haldusala teadlikkust riikliku KHG inventuuri ja meetmete mõjude hindamise teemal.

- Kliimaeesmärkide täitmise seire ja aruandlus. Aruanne, mis sisaldab kasvuhoonegaaside inventuuri, kliimaeesmärkide täitmise hinnangut ning vajaduse korral ettepanekuid kliimapoliitika suunamiseks.
- Kliimaeesmärkide täitmise seireks visuaalsete tööriistade väljatöötamine Keskkonnaportaali, mille eesmärgiks on keeruliste kliima- ja keskkonnaandmete kättesaadavaks ning arusaadavaks tegemine.
- Riikliku energia- ja kliimakava ning selle eduaruannete koostamine. Energia- ja kliimakava nõue näeb ette, et Euroopa Liidu energialiidu ja kliimameetmete juhtimise määruse (EL) 2018/1999 artikkel 3 lõige 1. alusel peavad Euroopa Liidu liikmesriigid esitama enda riikliku energia- ja kliimakava iga 10 aasta järel Euroopa Komisjonile, ajavahemikku 2021–2030 hõlmavad kavad pidid liikmesriigid ajakohastama 30. juuniks 2024 või esitama põhjendused, miks seda ei ole vaja ajakohastada. ELi edusamme kliima- ja energiakava eesmärkide saavutamisel jälgib komisjon läbi REKK 2030 eduaruannete. 15. märtsil 2023 esitasid Euroopa Liidu liikmesriigid Euroopa Komisjonile esimese REKK 2030 eduaruande (e-platvorm riiklike andmete sisestamiseks Reportnet 3 (europa.eu)). Eduaruannet tuleb edaspidi esitada regulaarselt üle aasta, järgmised 2027. a ja 2029. a.
- Kohalike omavalitsuste energia- ja kliimakavade (KEKKide) analüüs ning selle pinnalt uuendatakse KEKKide koostamise juhendit ning toetatakse andmetega KOVide kliima- ja energia koostamist ning võrreldavaks muutmist.

2. Rahvusvahelise kliimapoliitika alase koostöö edendamine:

- Rahvusvahelise kliimaalase koostöö toetamine nii fondide kui projektide tasandil, riikliku ning rahvusvahelise kliimaaruandluse koostamist ning EL kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi ja teiste süsteemide rakendamist.
- Rahvusvaheline koostöö ja Eesti seisukohtade esitamine rahvusvaheliste lepete sõlmimiseks, osalemine ÜRO Kliimamuutuste konventsiooni (UNFCCC) osapoolte konverentsil ning koostöös Välisministeeriumiga kliimadiplomaatia edendamine.
- Osalemine teiste rahvusvaheliste organisatsioonide kliimapoliitika alastes läbirääkimistes, nagu näiteks Rahvusvahelise mereorganisatsiooni (IMO) merekeskkonnakomitee (MEPC) ja selle töögruppide kohtumistel, Rahvusvahelise tsiviillennunduse organisatsiooni (ICAO) kasvuhoonegaaside vähendamise meetmete aruteludes.

3. Kliimamuutuste mõjule vastupanuvõime tõstmine:

- Kliimamuutustega kohanemise digilahenduste väljatöötamine, mille eesmärk on kliimarisikade vältimiseks kohalikele omavalitsustele planeerimistööriista väljatöötamine, mis võimaldab kujundada tulevikukliima prognoose arvestades kvaliteetset ja turvalist elukeskkonda.
- Kliimamuutustega kohanemise mõõdikute kaasajastamine, et ühelt poolt tuvastada kohanemisvajadused ning teiselt poolt hinnata kohanemiseesmärkide täitmist ja kohanemismeetmete tõhusust.
- LIFE-SIP AdaptEST projekti elluviimine, mille eesmärk on suurendada erinevate ökosüsteemide ja ühiskonna valmisolekut ja suutlikkust kohaneda kliimamuutuste mõjudega läbi metsa ja veekogude kaitse, säästliku veekasutuse ning kaasaegsete ilmaprognoosimudelite ja kliimaprojektsioonide loomise. Projekt algas jaanuaris

2023. aastal ning kestab kuni 2032. a märtsini, kogueelarvega 18,8 mln eurot. Projekti juhtpartner on Kliimaministeerium ja projekti partnereid on kokku 17.

- Kliimakahjude hindamise mudeli väljatöötamine, et välja selgitada, milline majanduskahju on seoses ekstreemsete ilmastikuoludega ja kliimamuutustega tekkinud ning koostada prognoos, millised kahjud võivad tekkida erinevate kliimastsenaariumite realiseerumise korral seoses ülejutuste, tormide, kuuma- ja külmalainete, põudade, metsapõlengute ja maalihete tõttu.
- Kliimamuutuste mõjuga kohanemise teekaardi koostamine, millega lepatakse kokku kliimamuutustest enim mõjutatud valdkondade peamised tegevused ja mõõdikud ning lepatakse kokku ülesannete jaotus.

4. Euroopa Liidu kliimapoliitika õigusaktide läbirääkimine ja rakendamine

- Kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemide rakendamise koordineerimine (Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem suurtele energiatootmise ja tööstuskäitistele, õhusõidukitele ning merendusele; Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteem hoonete ja maanteetranspordi kütustele, süsiniku piirimeede).
- Kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi enampakkumistulu kasutuselevõtu koordineerimine.
- Maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse (LULUCF) määrase rakendamise valdkondade ülene koordineerimine.
- Süsiniku püsiva eemaldamise, süsinikupõllunduse ja toodetes süsiniku säilitamise sertifitseerimise määrase (CRCF) (2024/3012) rakendamise valdkondade ülene koordineerimine.
- Euroopa Liidu 2040. Kliimaeesmärgi seadusandliku paketi läbirääkimine. Eesmärk on läbirääkimiste käigus Eesti erihuvide eest seismine nii, et tulevased EL 2030+ kliimaraamistiku eesmärgid ja õigusaktid arvestaksid Eesti riiklike eripärade ja vajadustega.

Ilma- ja kliimaandmete, -prognooside ja -hoiatuste tagamine

- **Avalikkusele operatiivse ilmainfo, ilmaprognooside ja hoiatuste tagamine, sh süsteemide ja teavituskanalite arendamine.** Ilmavaatluste korraldamine ja ilmaandmete avaldamine toimub teenusepõhiselt ning selleks suunatakse 6,5 mln eurot. Seirejaamades kogutavad ilmavaatlusandmed salvestatakse automaatselt andmebaasidesse, toimub kvaliteedikontroll, avalikustatakse keskkonnaportaalis. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt hüdrometeoroloogia seirevõrgu abil (sh automaatilmajaamad). Maismaa, mere ja siseveekogude kohta ilmaprognooside ja hoiatuste koostamine. Teenuse osutamiseks vajalikud prognoosid tehakse mitmete ilmamudelite ning kaugseire abil (radarite ja satelliitide info). Ilmamudelite arendamine ja andmebaaside haldamine. Hoiatussüsteemide kaasajastamine nii, et realiseerub automatiseeritus, mõjupõhisus, asukohapõhisus (detailsus nii territoriaalselt kui ka ajaliselt), optimaalne ettehoiatamise aeg. Riikliku ilmaäpi (ILM+) edasine arendamine, nt ligipääsetavuse tagamine (SEME3).
- **Avalikkusele meteoroloogia ja keskkonna avaandmete kättesaadavuse tagamine keskkonnaportaali kaudu.** Meteoroloogiaandmete, keskkonnaandmete ja LIFE SIP AdaptEst projekti raames loodud kliimaprojektsioonide andmete avaldamine Keskkonnaportaalis.

- EL struktuuritoetuste perioodi 2021-2027 toel meteoroloogilise, hüdrooloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine kuni 31.12.2029 EL toetuse summa 5,4 mln eurot.
- **Hüdrometeoroloogilise seirevõrgu ajakohastamine** (projekti Meteoroloogilise, hüdrooloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine (SEME3) raames).
- **Meteoroloogiliste radarite võrgu laiendamine** (SEME3 ja Üleujutusohu ennetamine ja leevendamine, hoiatussüsteemid projektide raames).
- **Üleminek uue põlvkonna satelliitandmetele:** MTG ja EPS-SG (LIFE SIP AdaptEst projekti raames).
- **Kliimaprojektsioonide uuendamine** (LIFE SIP AdaptEst projekti raames).
- **Tulehukaardi arendus** (LIFE SIP AdaptEst projekti raames).

6. Meetmed, programmi tegevused ja teenused

Järgnevalt on välja toodud programmi tegevused ja nende elluviimiseks kavandatud olulisemad plaanid.

Programmi tegevus 1.1 Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine

Eesmärk: Välja on töötatud ja ellu on rakendatud poliitikad, mis toetavad kliimamuutuste mõjuga kohanemist ja mõju leevendamist.

Eesmärgi täitmiseks tagatakse kliimapolitika kujundamine ja rakendamine kooskõlas kliimakindla majanduse seaduse eelnõu ja selle juurde kuuluvate teekaartidega, riiklike arengustrateegiatega ning Euroopa Liidu ja rahvusvaheliste nõuetega. Tagatakse, et liikmesriik on üle võtnud ja rakendanud kõik vajalikud meetmed, et vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid EL HKSi sektorites. Süsteemi rakendamisega on tagatud ettevõtete heite kompenseerimine ja heite järkjärguline vähenemine ning riigipoolne enampakkumistulu sihtotstarbeline kasutamine kliimaeesmärkide saavutamiseks. Lisaks tehakse kliimavaldkonna analüüse, heitkoguste inventuure ja prognoose, koostatakse ja esitatakse kliimaaruandeid. Riiklik energia- ja kliimakava ja selle eduaruannete koostamine, avaliku sektori kasvuhoonegaaside jalajälje hindamine, rohetehnoloogiate kasutuselevõtu edendamine.

Tabel 5. Programmi tegevuse kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine mõõdikud

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2024)	2026	2027	2028	2029
Kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemid on rakendatud (jah/ei) Allikas: Keskkonnaamet	Jah	jah	jah	Jah	Jah
Kliimariske teadvustavate ja vastavaid meetmeid võtnud inimeste osakaal, % Allikas: Eurobaromeeter	48,00%	n/a	> 60,00%	n/a	67%

Kasvuhoonegaaside heitkogustega kauplemise süsteem on Euroopa Liidu kliimapolitika keskne tööriist alates 2005. aastast. See on osutunud efektiivseks viisiks vähendada tööstussektorite heitkoguseid. Süsteemiga hõlmatud valdkondades on heide vähenenud alates 2005. aastast Eestis ligi

58%. Süsteem toimib „saastaja maksab“ põhimõttel ning aitab järk-järgult vähendada sõltuvust fossiilkütustest ning suurendada väiksema heitega alternatiivide kasutuselevõttu. Süsteemist laekuvad rahalised vahendid on oluline riigieelarve tulu, millest tehakse investeringuid puhtamate ja ressursitõhusamate tehnoloogiate ning lahenduste kasutuselevõtuks. Alates 2013 on Eesti saanud süsteemist koos lennunduse lubatud heitkoguse ühikute ja Moderniseerimisfondiga tulu ligi 2 miljardit eurot.

2023. aastal läbiviidud Eurobaromeetri uuringu kohaselt oli **kliimamuutuste vastu meetmeid võtvate inimeste osakaal 48%**. 2025. aastal läbiviidud uuringu kohaselt on meetmeid võtnud inimeste osakaal tõusnud 4% võrra, 52%ni. Samas on vastav näitaja EL keskmise võrdluses langenud 63%lt 59%le. Sellele vaatamata, on viimase läbiviidud kliimateadlikkusele orienteeritud Eurobaromeetri uuringu järgi eestlased ühed ELi kõige kliimaskeptilisemad, pidades kliimamuutust mitte väga tõsiseks probleemiks 28% ja üldse mitte tõsiseks probleemiks 10% vs EL keskmine vastavalt 12% ja 2%. Kuivõrd Eurobaromeeter viib kliimateadlikkuse uuringut läbi iga kahe aasta tagant, siis 2026. aastaks mõõdikut ei seata, vaid seatakse mõõdik 2027. aastaks.

Olulisemad tegevused:

- Oluline on tagada, et Eesti on üle võtnud ja rakendanud kõik vajalikud meetmed, et vähendada kasvuhoonegaaside heitkoguseid EL HKSi sektorites. Süsteemi rakendamisega on tagatud ettevõtete heite kompenseerimine ja heite järkjärguline vähenemine ning riigipoolne enampakkumistulu sihtotstarbeline kasutamine kliimaeesmärkide saavutamiseks. Lisaks viiakse läbi kliimavaldkonna analüüse, kasvuhoonegaaside heitkoguste inventuure ja prognoose ning koostatakse ja esitatakse kliimaaruandeid.
- LULUCF I perioodi (2021-2025) lõplik vastavuskontroll selgub 2027.aastal. Prioriteediks on võetud koostöös Komisjoniga leidma I perioodi puudujäägi vähendamiseks võimalikke lahendusi, mis on kooskõlas kehtiva määrusega, kuid võimaldavad reaalselt olukorda, sh geopoliitilisi mõjusid, paremini arvesse võtta. Seda eelkõige põllumaa ja metsamaa kategoorias. Üheks lahenduseks on metsamaa võrdlustaseme tehnilises korrektsioonis Venemaa ja Valgevene puiduimpordi ärakukkumise ning võimalusel ka kliimamuutuste mõjude arvesse võtmine.
- Lõpetatakse kliimakindla majanduse seaduse eelnõu koostamine, mille eesmärk on luua eeldused puhta ja konkurentsivõimelise majanduse ja inimeste heaolu kasvuks. Lisaks koostatakse teekaardid, et tagada eri valdkondadele vajalik ettenähtavus ja selgus kliimaeesmärkide saavutamiseks.
- Alustatakse kliimamuutustega kohanemise teekaardi koostamist koostöös valdkondlike ministeeriumite ja huvigruppidega. Selgitatakse välja prioriteetsete sektorite (tervis, päästevõimekus, maakasutus ja planeerimine, looduskeskkond, biomajandus, majandus, ühiskond ja teadlikkus, taristu ja ehitised, energeetika ja varustuskindlus) kliimamõjud ja -riskid, seatakse eesmärgid ning lepatakse kokku mõõdikud ja meetmed ja seirelahendused.
- Jätkub LIFE-SIP AdaptEST projekt, mille eesmärk on suurendada meie ühiskonna valmisolekut kliimamuutuste mõjudega kohanemiseks läbi metsa ja veekogude kaitse, säästliku veekasutuse ning kaasaegsete ilmaprognoosimudelite ja kliimaprojektsioonide loomise kaudu. Projekt kestab 2032. aasta märtsini.
- **Euroopa Liidu 2040. Kliimaeesmärgi seadusandliku paketi seistakse** Eesti erihuvide eest, milleks planeeritakse kohtumised erinevatel tasemetel eri direktoraatidega ja kabinetitidega Eesti huvide esindamiseks, potentsiaalselt ühis- või ebapaber kirjalikult huvide edasiandmiseks.

Kasvuhoonegaaside (KHG) riikliku inventuuri ja prognooside koostamine ning aruandluse esitamine Euroopa Komisjonile ja ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni sekretariaadile. Sh jätkatakse

inventuuri, prognooside ja aruandluse koostamist, täiustamist ja täpsemaks muutvaid arendustöid ning suurendatakse teiste haldusalade teadlikkust riikliku KHG inventuuri ja meetmete mõjude hindamise teemal. Eesti esitab kord aastas Euroopa Komisjonile ja ÜRO-le inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heitkoguste ja sidumise kohta inventuuriaruande koos ühtse aruandevormi tabelitega. Esitatud andmed sisaldavad heitkoguste hinnanguid alates 1990. aastast kuni üle-eelmise aastani (x-2 aastat).

Euroopa Liidu liikmena on Eestil kohustus esitada aruandlus riiklike poliitikate ja meetmete ning inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heitkoguste prognooside kohta iga kahe aasta tagant. Vabatahtlikult on Eesti koostanud ka vahepealsetel aastatel prognoose olulisemates sektorites heitkoguste trendide ning neid mõjutavate poliitikate ja meetmete hindamiseks. Prognooside info esitatakse vastavalt Pariisi leppele iga kahe aasta tagant ÜRO-le läbipaistvusaruandes, mis sisaldab KHG heitkoguste vähendamise eesmärgi, heitkoguste inventuuri, prognoose ning poliitikate ja meetmete kirjeldusi, kliimamuutuste kohanemise, tehnoloogia arenduste, rahastamise ning suutlikkuse tõstmise tegevuste kirjeldusi. Esimene aruanne esitati 2024. aasta lõpus, järgmine esitatakse 2026. aasta lõpus. Seni ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni kohustuste täitmiseks esitatud kliimaaruanded võib edaspidi esitada läbipaistvusaruandega koos, kui viimasele lisatakse teadus- ja arendustegevuste ning avalikkuse teadlikkuse tõstmise tegevuste informatsioon.

Andmed heitkoguste kohta annavad ülevaate kasvuhoonegaaside õhku paiskamisest Eestis, võimaldavad analüüsida majanduse muutuste mõjusid ning teisi heitkoguste mõjutajaid ning on aluseks heitkoguste vähendamise sihtide seadmiseks nii Eestis, Euroopa Liidus kui ka ÜROs. KHG inventuuri eesmärgiks on saada ülevaadet õhku paisatud inimtekkelistest KHG heitkogustest minevikus ja võetud kohustuste täitmisest. Prognoosid annavad hinnanguid poliitikate ja meetmete mõjudest ning tuleviku KHG heitkogustest ja sidumisest ning aitavad prognooside KHG vähendamise eesmärkide suunas liikumist. KHG aruandlusest saadud informatsioon ja selle kvaliteet muutuvad aasta aastalt järjest olulisemaks, mis tähendab, et inventuuri koostamissüsteemi ja algandmete kvaliteet peavad olema väga head ning järjest enam peab tegelema riigispetsiifiliste meetodikate arendamisega, et saada võimalikult täpseid KHG heitkoguste hinnanguid, mille põhjal saavad ministriumid kujundada efektiivset keskkonna- ja kliimapolitikat. Lisaks on seatud Euroopa Komisjoni poolt riikidele kõrgemad nõudmised seire- ja aruandluskohustuste osas, mis eeldab KHG hinnangute koostamisel kasutada täpsemaid kõrgema taseme meetodikaid.

Kliima eesmärkide täitmise seire ja aruandluse koostamine. Riiklik kasvuhoonegaaside heitkoguste inventuur ja prognoos koostatakse vastavalt Pariisi kokkuleppe osaliste otsusega kinnitatud kõige ajakohasemale IPCC arvutusmeetodikale. Kliimaeesmärkide täitmise seire käigus hinnatakse nii ELi kui ka riigisiseste eesmärkide poole liikumist ning täiendavate meetmete rakendamise vajadust.

Riikliku energia- ja kliimakava ja selle eduaruannete koostamine. Eesti esitas Euroopa Komisjonile lõpliku ajakohastatud REKK 2030 aruande 2025. aastal. Järgmise perioodi ettevalmistamise raames alustatakse 2028. aastal uue REKKi mustandi koostamist; sama aasta jooksul esitatakse mustand ka Euroopa Komisjonile ning lõplik versioon valmib 2029. aastal.

Heitkogustega kauplemise süsteemide (edaspidi HKS) rakendamise koordineerimine (Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteem suurtele energiatootmise ja tööstuskäitistele, õhusõidukitele ning merendusele; Euroopa Liidu heitkogustega kauplemise süsteem hoonete ja maanteetranspordi kütustele; süsiniku piirimeede).

Euroopa Liidu ülene eesmärk on vähendada Euroopa Liidu kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguste ühikutega kauplemise süsteemi (edaspidi ka ELi HKS) sektori koguheidet 62% võrreldes 2005. aastaga. Heite vähendamist reguleeritakse läbi turul saadaval olevate lubatud heitkoguse ühikute (LHÜ) koguse

järk-järgulise vähendamise. Kokku moodustab EL HKS-i kuuluvate paiksete ja õhusõiduki käitajate heide Eesti kasvuhoonegaaside koguheitest vastavalt Eesti kasvuhoonegaaside inventuuri 2023. aastal esitatud aruandele ligikaudu 41%.

EL HKS suurtele energiatootmise ja tööstuskäitistele toimib aastast 2005 ning õhusõidukitele aastast 2012. Süsteemi kuuluvad paiksed käitised peavad omama kauplemissüsteemi luba ning paiksed käitised ja õhusõiduki käitajad ajakohastatud seirekava, esitama andmed aastase KHG heite kohta ning kompenseerima heite LHÜ'ga igal aastal 30. septembriks.

2024. aastast rakendub EL HKS ka merendussektorile. Laevandusettevõtjad, kelle reisi- või kaubalaevad on kogumahutavusega alates 5000 peavad samuti omama seirekava, esitama andmed aastase KHG heite kohta ning kompenseerima heite 30. septembriks.

Süsiniku piirimeetme kohaldusalasse jäävad ettevõtted peavad imporditud kaupade andmeid esitama alates 2023. aasta oktoobrist ning saavad end deklarantidena arvele võtta alates 31. detsembrist 2024. Heite kompenseerimine algab 2026. aasta heitelt.

Kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega kauplemise süsteemi enampakkumistulu kasutuselevõtu koordineerimine.

Riigile iga-aastaselt laekuvad EL-i HKS-i enampakkumistulud suunatakse alates 2024. aastast täismahus kliimapolitika eesmärkide täitmiseks. Enampakkumistulu eeldatav laekumine lähiaastatel kõigub 200 miljoni juures aastas, olenevalt lubatud heitkoguse ühikule kujunevast hinnast.

Enampakkumistulu planeerimiseks koostatakse RE ja RES protsessis infokorje vorm ning kliima- ja energiaeesmärkidesse panustamise mõõtmiseks hindamiskriteeriumid. Esitatud meetmetest moodustub hindamiskriteeriumite alusel prioriteetsete tegevuste nimekiri. Kliiministri ülemkvaliteet analüüsib rahastatud meetmete sisutegevuste eesmärgipärasust, seirab elluviimist ning on valdkondlikuks toeks meetmete kujundamisel. Samuti koordineerib oma vastutusalas olevate ja horisontaalsete kliimameetmete sisutegevuste ettevalmistamist ja rakendamist. Moodustatud on enampakkumistulu vahendite kasutamise seirekomisjon, et tagada läbipaistvus ja kõikide ministriumide ühes infoväljas olek uute meetmete planeerimisel ja rahastatud meetmete elluviimise jälgimisel.

Olulisemad tegevused:

- EL HKS-i lubatud heitkoguse ühikute enampakkumistulu planeerimisprotsessi süstematiseerimine;
- EL-i HKS-i lubatud heitkoguse ühikute enampakkumistulu meetmete rakendamine Eesti kliimapolitika eesmärkide täitmiseks ning rahvusvahelisse kliimapolitika koostöösse panustamiseks.

Rahvusvaheline koostöö ja Eesti seisukohtade esitamine rahvusvaheliste lepete sõlmimiseks, osalemine ÜRO Kliimamuutuste konventsiooni (UNFCCC) osapoolte konverentsil ning koostöös Välisministeeriumiga kliimadiplomaatia edendamine.

Osalemine teiste rahvusvaheliste organisatsioonide kliimapolitika alastes läbirääkimistes, nagu näiteks Rahvusvahelise mereorganisatsiooni (IMO) merekeskkonnakomitee (MEPC) ja selle töögruppide kohtumistel, Rahvusvahelise tsiviillennunduse organisatsiooni (ICAO) kasvuhoonegaaside vähendamise meetmete aruteludes.

Maakasutuse, maakasutuse muutuse ja metsanduse (LULUCF) määruse rakendamise koordineerimine. LULUCF määrusega hõlmatud sektorites hinnatakse süsinikuvaru muutust metsamaa, põllumaa ja rohumaa, märgalade (sh turbatootmisalad), asulate ja muu maa

kategooriates. Eraldi peetakse arvestust ka puittoodetes talletatud süsinikuvaru muutuste kohta. Määruse esimese perioodi ehk 2021-2025 eesmärki hinnatakse 2027. aastal esitatava inventuuriga ning selle kohaselt LULUCF arvestuskategooriaid võrreldakse baastaseme või võrdlusperioodiga ning tulemina peavad heitkogused olema kompenseeritud samaväärse sidumisega sama sektori poolt. Teisel perioodil, ehk 2030. aastaks on Eestil aga kohustus LULUCF 2016-2018 keskmise tasemega võrreldes täiendavalt suurendada sidumist või vähendada heidet 434 kt CO₂ ekvivalendi võrra ning seda hinnatakse 2032. aastal esitatava inventuuri alusel. Vahepealsetele aastatele ehk 2026-2029 kehtestatakse kasvuhoonegaaside piirväärtused ja eelarve, mis määratakse 2025. aastal, võrreldes 2021-2023 keskmisega.

Süsiniku püsiva eemaldamise, süsinikupõllunduse ja toodetes süsiniku säilitamise sertifitseerimise määruse (CRCF) (2024/3012) ja sellega seotud delegeeritud aktide vastuvõtmise/rakendamise koordineerimine. Määrus süsiniku eemaldamise ning süsinikupõllunduse kohta (CRCF, ELi määrus 2024/3012) avaldati Euroopa Liidu Teatajas 6. detsembril 2024, millega loodi kogu ELi hõlmav vabatahtlik raamistik süsiniku eemaldamise, süsinikupõllunduse ja toodetes süsiniku talletamise sertifitseerimiseks Euroopas.

Kehtestades ELi tasandil kvaliteedikriteeriumid ning sätestades seire- ja aruandlusmenetlused, aitab CRCF-määrus soodustada investeeringuid uuenduslikesse süsiniku eemaldamise tehnoloogiatesse ning kestlikesse süsinikupõllumajanduse lahendustesse, aidates samal ajal ennetada rohepesu.

Raamistiku rakendamiseks on väljatöötamisel mitmed vajalikud sertifitseerimismeetodivate delegeeritud aktid.

Kohanemise digilahenduste arendamine ja väljatöötamine, mille eesmärk on luua eeldused kliimamuutustega arvestavate otsuste tegemiseks, mis omakorda suurendab kliimateadlikkust ja kliimakindluse tagamist, sh katastroofiohu majanduslike mõjude, kliimariskide juhtimise ja kliimakahjude ennetamise osas. Selleks arendatakse ja kohandatakse 2025. aastal valminud kliimaatlant lähtuvalt erinevate osapoolte vajadustest ja uute kliimaprojektsioonide alusel tulevikukliima andmete kättesaadavusest ning töötatakse välja kliimakahjude mudel, mille alusel on võimalik hinnata kliimamuutuste majanduslikku mõju nii juba tekkinud kulude vaates kui ka koostada prognoos, millised kulud võivad tekkida erinevate kliimastsenaariumite realiseerumise korral.

Kliimamuutustega kohanemise mõõdikute kaasajastamine, et ühelt poolt tuvastada kohanemisvajadused ning teiselt poolt hinnata kohanemiseesmärkide täitmist ja kohanemismeetmete tõhusust.

LIFE-SIP AdaptEST projekti juhtimine, mille eesmärk on suurendada erinevate ökosüsteemide ja ühiskonna valmisolekut ja suutlikkust kohaneda kliimamuutuste mõjudega läbi metsa ja veekogude kaitse, säästliku veekasutuse ning kaasaegsete ilmaprognoosimudelite ja kliimaprojektsioonide loomise. Projekt algas jaanuaris 2023. aastal ning kestab kuni 2032. a märtsini, kogueelarvega 18,8 miljonit eurot. Projekti juhtpartner on Kliimaministeerium ja projekti partnereid on kokku 17. Projekti tähtsamad väljundid on lahenduse leidmine Alam-Pedja luhaheina probleemile, töötatakse välja meetmed veekogude ja veekogumite seisundi parandamiseks või säilitamiseks, leitakse heitveele optimaalsed taaskasutusvõimalused põllumajanduses ja tööstuses, selgitatakse välja millised puude järglased on ilmastikule ja haigustele vastupidavad ja millist piirkondadest pärit liike saaksid metsaomanikud metsa uuendamisel kasutada. Lisaks parandatakse läheliste kudemistingimusi ja asustatakse ja seiratakse kaitsealuseid ja ohustatud kalaliike (tõugjas, harjus ja siig). KAUR võtab tuleohukaardi operatiivsesse kasutusse, operatiivkasutusel on uue põlvkonna meteoroloogilised satelliitandmed, mis aitavad tagada ilmainfot parema ruumilise ning ajalise lahutusvõimega, tulemusena paraneb ohtlikke ilmastikunähtuste hoiatamine ja tuvastamine (tuleohualade, udu,

ohtlikke äikesepilvede tuvastamine, tekib õhukvaliteedi operatiivseire), uuendatakse kliimaprognoose, mis annab sisendit kohanemiseesmärkide ja tegevuste planeerimisse.

Programmi tegevus 1.2 Ilma- ja kliimaandmete, -prognooside ja -hoiatuste tagamine

Eesmärk: Sihtrühmad on operatiivselt ning järjepidevalt varustatud täpsete meteoroloogiliste andmete, prognooside ja hoiatustega maismaal, merel ja õhus.

Eesmärgi saavutamiseks analüüsitakse ja avalikustatakse ilmavaatlusandmeid, koostatakse ilmaprognoose ja hoiatusi, antakse mudelprognoose, analüüsitakse ja avaldatakse kaugseire andmeid, osutatakse lennumeteoroloogia teenust, koostatakse ja avaldatakse kliimaanalüüse jm. Eesmärgi saavutamisel on oluliseks tegevuseks üleriigilise hüdrometeoroloogilise seiretaristu väljatöötamine ja rakendamine. Hüdrometeoroloogiline seirevõrk (sh ilmajaamad ja radarid) vajab järjepidevaid investeeringuid ning tuleb luua avaandmete jagamismehhanism. Eesmärki aitavad oma teenuste kaudu saavutada: Keskkonnaagentuur ja Keskkonnaministeeriumi Infotehnoloogiakeskus.

Tabel 6. Programmi tegevuse ilma- ja kliimaandmete, -prognooside ja -hoiatuste tagamine mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2024)	2026	2027	2028	2029
Ilmainfo kättesaadavus, % Allikas: Keskkonnaagentuur	99,97%	99,00%	99,00%	99,00%	99,00%
Uuendatud ilmajaamade osakaal, % Allikas: Keskkonnaagentuur	82,00%	98,00%	99,00%	100,00	100,00
Meteoroloogilist (sh hoiatused) infot kasutavate sihtrühmade rahulolu Allikas: Keskkonnaagentuur	4,70	4,70	4,70	4,70	4,70
Hoiatuste täpsus, % Allikas: Keskkonnaagentuur	92%	90,00%	90,00%	90,00%	90,00%

Ilmainfo kättesaadavus (%) - mõõdik näitab, kuivõrd järjepidevalt on sihtrühmad varustatud operatiivse meteoroloogilise teabega. Kõrge kättesaadavus tagab, et andmed, prognoosid ja hoiatused on kasutajale alati saadaval, mis on eelduseks riskide maandamisele ja õigeaegsetele otsustele maismaal, merel ja õhus.

Uuendatud ilmajaamade osakaal (%) - mõõdik kajastab meteoroloogiliste andmete kogumise taristu kaasaegsust ja töökindlust. Mida suurem on uuendatud ilmajaamade osakaal, seda täpsemad ja usaldusväärsemad on andmed, mis omakorda on aluseks kvaliteetsete prognoosidele ja hoiatustele. Meteoroloogilist infot (sh hoiatusi) kasutatavate sihtrühmade rahulolu (skaalal 1-5) - mõõdik kajastab, kuivõrd vastab meteoroloogiline teave sihtrühma vajadustele nii sisu, vormi kui ka ajakohasuse mõttes. Kõrge rahulolu näitab, et andmed, prognoosid ja hoiatused on mitte üksnes tehniliselt täpsed, vaid ka kasutajatele praktiliselt rakendatavad.

Hoiatuste täpsus (%) - mõõdik näitab, kui usaldusväärselt hoiatused vastavad tegelikele ilmastikuoludele. Täpsemad hoiatused vähendavad valehäireid ja suurendavad sihtrühmade valmisolekut kriitilistes olukordades. Hoiatuste täpsus on otsene näitaja, kuivõrd meteoroloogiline teave aitab ennetada kahjusid ja tagada ohutus.

Olulisemad tegevused:

- Seirevõrgu arendamine, sh radarivõrgu laiendamine ja hüdrometeoroloogiajaamade uuendamine, viiakse ellu suures osas välisvahendite toel. EL struktuuritoetuste perioodi 2021-2027 toel meteoroloogilise, hüdroloogilise ja keskkonnaseire ning nende tugisüsteemide arendamine kuni 31.12.2029 EL toetuse summa 5,4 mln eurot.
- Teenuste arendamiseks on 2026. aastal plaanis 2025. aastal läbiviidud innosprindi ideede rakendamine tööprotsessidesse: sünoptikute töölaua arendusprotsessiga jätkamine, hoiatuste infosüsteemi edasiarendamine, tööprotsesside automatiseerimine, masinõppe ja tehisintellekti lahenduste rakendamine igapäevases töös.
- Lennumeteoroloogia teenuse valdkonnas plaanis uute tarkvaralahenduste soetamine ja kasutuselevõtt liikmesriikide vahel kohustuslike nõuete täitmiseks.

Ilma- ja kliimaandmete, -prognooside ja hoiatuste tagamise programmi tegevust viib ellu põhiliselt Keskkonnaagentuur. Keskkonnaagentuuri kohustus on ilmaprognooside, hoiatuste ja nendeks vajalike seireandmete tagamine.

Keskkonnaagentuur koostab meteoroloogilisi ja hüdroloogilisi prognoose ning hoiatusi, edastab tormi- ja ohtlike ilmastikunähtuste hoiatusi riigiasutustele ning rahvusvahelistele organisatsioonidele koostöölepete ja kehtivate õigusaktide kohaselt.

Keskkonnaagentuur tagab lennumeteoroloogia teenuse osutamise ja koostab meresõiduohutuse tagamiseks ilma- ja jääprognoose Eesti territoriaal- ja sisemere ning laevatatavate sisevete kohta.

Tihe rahvusvaheline koostöö annab tegevusele kindlad raamid (metoodika, kvaliteet, trendid), tagab ülemaailmses vaatlusvõrgus kogutavate andmete vahetuse (meie andmed välja, võrgustikust andmed sisse) ning võimaldab ühiseid arendusi ja teenuseid (nt mudelprognooside alane koostöö), mida väikeriigi asutus üksi teha ei suudaks. Lisaks võimaldab rahvusvaheline koostöö kasutada suurorganisatsioonide poolt pakutavaid spetsiifilisi erialakoolitusi spetsialistide taseme tõstmiseks.

Keskkonnaagentuur täidab riikliku kontaktisiku ülesandeid mitme rahvusvahelise organisatsiooni ja koostööprogrammi juures (WMO, IPCC, ECMWF, EUMETSAT, jt).

Keskkonnaagentuur on Transpordiameti poolt sertifitseeritud aeronavigatsiooniteenuse osutaja (lennumeteoroloogilise prognoos- ja hoiatusteabe koostamise ning ilmavaatlusteenuse osutamise osas) ning omab vastavat sertifikaati, mis kinnitab organisatsiooni vastavust Euroopa Komisjoni rakendusmäärusele (EL) nr 2017/373, milles sätestatakse aeronavigatsiooniteenuste osutamise ühtsed nõuded ning annab Keskkonnaagentuurile õiguse osutada lennumeteoroloogilist teenust Tallinna lennuinfo piirkonnas ja lennuväljadel.

Kvaliteetsete ja jätkusuutlike teenuste tagamiseks on oluline seirevõrgu korrashoid ja seirevõrgu uuenduse investeringud.

Programmi tegevus 1.3 Rohereformi, keskkonnateadlikkuse ja –hariduse edendamine

Eesmärk: Rohereformi tervikliku elluviimise koordineerimine ja keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnahariduse) poliitika kujundamine ja rakendamine.

Rohereformi elluviimise koordineerimine ja seire, sh rohereformi juhtkomisjoni korraldamine, valitsusasutuste rohereformi võrgustiku käivitamine, valitsusväliste partnerite infovahetus. Kohalike omavalitsuste rohereformi võrgustiku moodustamine ja infovahetuse tagamine. Rohereformi

seiremõõdikute kokku leppimine ja andmete kättesaadavuse tagamine, sh kohalike omavalitsuste tasandil. Keskkonnaprogrammi vahendite suunamine keskkonnakaitse ja –teadlikkuse projektide rahastamiseks.

EMAS ja ökomärgiste väljastamine ja teadlikkuse kasvatamine. Ettevõtete kestlikkusaruandluse lihtsustamiseks lahenduste leidmine. Roheväidete direktiivi rakendamise ettevalmistamine. Roheinvesteeringute soodustamine.

Keskkonnahoidlike riigihangete edendamine, vastavate kriteeriumite kehtestamine ja teadlikkuse tõstmine. Riigiasutuste kasvuhoonegaaside ja keskkonnajalajälje hindamiste jalajälje vähendamise tegevuskava koordineerimine.

Keskkonnahariduse ja –teadlikkuse tegevuskava elluviimine koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga, sh edendatakse keskkonnahariduse kvaliteeti ning keskkonnahariduse asutuste koostööd erinevate osapooltega, korraldatakse loodushariduslikke näituseid ja üritusi, edendatakse muuseumikogusid ja kodanikuteadust, korraldatakse keskkonnaalaseid õppeprogramme ja teavitussyritusi ning koostatakse ja levitatakse teabematerjale, avaldatakse keskkonnateavet ning korraldatakse keskkonnateadlikkuse uuringuid. Kliima- ja keskkonnahariduse kompetentsikeskuse loomine.

Tabel 7. Programmi tegevuse rohereformi, keskkonnateadlikkuse ja –hariduse edendamine mõõdikud ja sihttasemed

Mõõdik/Sihttase	Tegelik (2024)	2026	2027	2028	2029
Keskkonnaharidusprogrammides õpilaste osalusordade arv Allikas: Kliimaministeerium	115000	130000	130000	130000	130000
Rohereformi elluviimise seire toimib ja andmed on kättesaadavad Allikas: Kliimaministeerium	ei	jah	jah	jah	Jah
Roheüleminekut toetavate teekaartide arv (kokku alates 2024) Allikas: Kliimaministeerium	0	8	8	8	8
Väljastatud EMAS registreerimis-tunnistuste arv Allikas: Kliimaministeerium	21	24	26	28	29
Väljastatud EL ökomärgiste arv Allikas: Kliimaministeerium	224	230	300	300	300
KGH/keskkonna-jalajälje hinnanud ministeeriumite osakaal Allikas: Kliimaministeerium	0,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Roheülemineku tegevuste õnnestumise üheks aluseks on keskkonnateadlikkus ja roheüleminekut puudutava info kättesaadavus. Käesolevas programmi tegevuses mõõdetakse seda keskkonnaharidusprogrammides osalemise ja rohereformi elluviimise seire andmete kättesaadavuse mõõdikutega.

Ettevõtete roheüleminekut iseloomustavad EMAS registreerimistunnistuste arv ja ökomärgiste arv. Ökomärgiste ja EMAS keskkonnajuhtimissüsteemide väljastamisega tegeleb Keskkonnaagentuur ning valdkonna edendamist toetab Kliimaministeerium.

Eri sektorite roheülemineku toetamiseks koostatakse koostöös sektorite esindajate ja ekspertidega sektorite roheülemineku teekaardid. Samuti koostatakse tehnoloogia teekaardid, mis analüüsivad uute, kliimasõbralike tehnoloogiate kasutuselevõtuks vajalikke tingimusi.

Roheüleminekul on oluline näidata riigi eeskuju. Selleks viivad järgnevatel aastatel kõik ministeeriumid läbi kasvuhoonegaaside ja keskkonnajalajälje hindamised, et selle põhjal leida võimalusi oma jalajälje vähendamiseks.

Olulisemad tegevused:

- Programmi tegevuse raames tehakse rohereformi elluviimise koordineerimise ja seiret, sh on tegevusteks rohereformi juhtkomisjoni korraldamine, valitsusasutuste rohereformi võrgustiku koordineerimine, valitsusväliste partnerite infovahetus. Lisaks kohalike omavalitsuste rohereformi võrgustiku moodustamine ja infovahetuse tagamine ning rohereformi seiremõõdikute kokku leppimine ja andmete kättesaadavuse tagamine, sh kohalike omavalitsuste tasandil.
- Ettevõtete roheülemineku toetamiseks koostatakse sektorite roheüleminekut toetavad ja kliimaeesmärkide saavutamist toetavad teekaardid koostöös erialaliitude ja ekspertidega ning soodustatakse kasvuhoonegaaside heidet vähendavaid investeeringuid ettevõtetes. Jätkatakse EMAS ja ökomärgiste väljastamise ja teadlikkuse kasvatamisega. Osaletakse roheväidete direktiivi läbirääkimistel ning valmistatakse ette roheväidete direktiivi rakendamist Eestis. Edendatakse keskkonnahoidlike riigihankeid, läbi vastavate kriteeriumite kehtestamise ja teadlikkuse tõstmise. Koordineeritakse riigiasutuste kasvuhoonegaaside ja keskkonnajalajälje hindamisi.
- Keskkonnakaitse ja –teadlikkuse projektide rahastamiseks on 2026. a eelarves planeeritud keskkonnaprogrammi vahendeid summas 3,5 mln eurot. Taaste- ja Vastupidavusrahastu vahenditest on ressursitõhusate rohetehnoloogiate kasutuselevõtuks ja rohetehnoloogiate arenguprogrammide toetamiseks kavandatud 4,7 mln eurot. Euroopa majanduspiirkonna ja Norra toetuse vahenditest on planeeritud KOV ja avaliku sektori võimekuse suurendamiseks ning looduspõhiste lahenduste ja linna ökosüsteemide toetuseks 0,5 mln eurot.
- Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevusi viiakse ellu koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga, sh edendatakse keskkonnahariduse kvaliteeti ning keskkonnahariduse asutuste koostööd erinevate osapooltega; korraldatakse loodushariduslikke näituseid ja üritusi; edendatakse muuseumikogusid ja kodanikuteadust; korraldatakse keskkonnavalaseid õppeprogramme ja teavitussyritusi ning koostatakse ja levitatakse teabematerjale; avaldatakse keskkonnateavet; korraldatakse keskkonnateadlikkuse uuringuid; luuakse kliima- ja keskkonnahariduse koordineerimisiüksus.

Rohereformi terviklikuks koordineerimiseks toetatakse rohereformi juhtkomisjoni tegevust, juhitakse rohereformiga seotud ametnike võrgustikku nii riigi kui KOVide tasandil ning rohereformiga seotud huvirühmade esindajad on koondatud ühtsesse võrgustikku.

Rohereformi elluviimise paremaks jälgimiseks lepatakse kokku **rohereformi mõõdikud** ja tagatakse vastavate andmete kättesaadavus lihtsasti arusaadaval ja kasutajasõbralikul kujul. Üleriigilise rohereformi edenemise hindamiseks koostatakse regulaarsed ülevaated.

Kliima- ja rohereformi eesmärkide saavutamiseks kohalikul tasandil koostatakse kohalike **omavalitsuste kliima- ja energiakavad**. Kliima- ja energiakavade rakendamiseks omavalitsustes toetatakse ja arendatakse omavalitsuste kompetentsi ning võimekust toetuste kasutamiseks kliima- ja rohereformiga seotud algatuste rakendamiseks kohalikul tasandil.

Erasektori roheülemineku toetamiseks jätkatakse EMAS ja ökomärgiste väljastamist taotluste alusel ning keskkonnanähtimissüsteemide ja ökomärgiste alase teadlikkuse suurendamist.

Valitsus on võtnud eesmärgi olla **teenäitajaks ja eeskuju kliima- ja keskkonnanäjaläjlje vähendamisel**. Selleks mõõdetakse kõikides riigiasutustes kasvuhoonegaaside- ja keskkonnanäjaläjl ning pannakse paika tegevused näjaläjlje vähendamiseks. Jätkatakse keskkonnanähoilike riigihangete kompetentsi tõstmist ja keskkonnanähoilikkuse kriteeriumite kehtestamist.

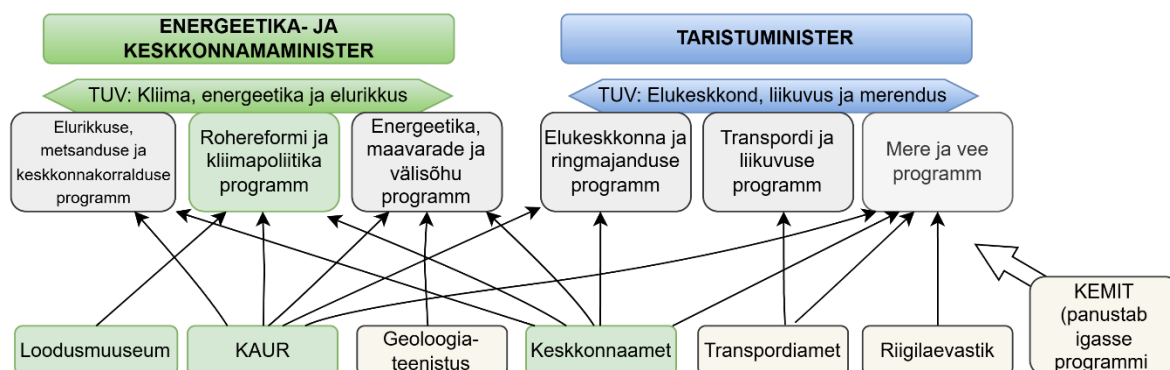
Keskkonnateadlikkuse valdkonna tegevusi suunab „[Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava 2023-2025](#)“. Tegevuskava elluviimist hindab üleriigiline keskkonnahariduse juhtrühm.

EL ökomärgise ja EMAS taotlusprotseduuri digitaliseerimine ning seeläbi ettevõtete ja riigi sektori halduskoormuse vähendamine. EMAS registreeritud ettevõtetele ja kestlikkusaruandlust esitavatele ettevõtetele võimalus vähendada dubleerivat andmete esitamist ning tõendamist.

7. Programmi juhtimiskorraldus

Programmi on Kliimaministeerium koostanud koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programm koostatakse neljaks aastaks, pidades silmas Vabariigi Valitsuse tegevusprogrammi ja riigi pikaajalise strateegia Eesti 2035 eesmäärke. Programmi kinnitab energeetika- ja keskkonnaminister pärast 2026. aasta riigieelarve seaduse vastuvõtmist ning see avalikustatakse Kliimaministeeriumi kodulehel.

Programm on juhtimistööriist, mille sisu eest vastutab Kliimaministeeriumi rohereformi asekanlsler. Programmi juhi ülesanne on programmi väljatöötamise ja uuendamise eestvedamine, elluviimise ja seire koordineerimine, programmi ja tulemusvaldkonna arengukava ning valdkonna arengukavade vahelise sidususe tagamine ja infovahetuse korraldamine. Programmi koostamisel ja eesmärkide elluviimisel osalevad Kliimaministeeriumi valitsemisala asutustest Kliimaministeerium, Keskkonnaamet, Keskkonnaagentuur ja Loodusmuuseum. Programmi eesmärkide saavutamisse panustavad ka Keskkonnauuringute Keskus, Keskkonnainvesteeringute Keskus ja Riigimetsa Majandamise Keskus. Programmi koostaja on kliimapolitika ja rohereformi põhiüksus, kliimaministeeriumi strateegilist planeerimist, sh programmide väljatöötamist, uuendamist ja seiret koordineerib Kliimaministeeriumistrateegia, analüüsi ja digiarengu osakond.

Joonis 4. Kliimaministeeriumi tulemusvaldkonnad, programmid ja kaasatavad allasutused.

Programmi täiendatakse igal aastal ühe aasta võrra ning see on kooskõlas riigi eelarvestrateegiaga ja riigi rahaliste võimalustega. Programmi tegevuste eesmärgke aitavad toetada tulemusvaldkonna „Kliima, energeetika ja elurikkus“ teised programmid.

Programmis seatud eesmärkide saavutamise ja mõõdikute seiramise eest vastutab Kliimaministeerium koostöös asjaomaste haldusala asutustega. Programmi täitmisest antakse aru tulemusvaldkonna iga-aastases aruandes.

Programm annab muuhulgas suuna välisvahendite planeerimisele ja kasutamisele.

LISA 1. Programmi teenuste kirjeldus

1. Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine	
Teenuse nimi	Eesmärk ja kirjeldus
Kliimapoliitika kujundamine ja rakendamine (KLIM kliimaosakond)	Horisontaalselt on tagatud kliimapoliitika eesmärkide kaasamine eri valdkondades, aruandluskohustuste tähtaegne ja nõuetele vastav täitmine.
LULUCF analüüside tegemine ja aruannetesse sisendi andmine (KAUR)	Kliima valdkonnas selgituste, hinnangute, prognooside ja järelduste tegemine, mis on sisendiks kliima otsuste tegemisel. Kliima valdkonna (LULUCF) andmestike analüüsimine, prognoosimudelite arendamine ja tulemuste tõlgendamine ning ekspertteadmiste jagamine. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames ja statistilise metsa inventeerimise tegemisel.
Kliimapoliitika rakendamine (KeA)	Tagada kliimapoliitika nõuete täitmine ja seeläbi võimaldada ettevõtjate kasvuhoonegaaside heitkoguse vähendamist. Keskkonnaamet väljastab ettevõtjatele esimese ja teise kauplemissüsteemi lube ning süsiniku piirimeetme tegevuslube. Tähtsal kohal on ettevõtjate nõustamine esitatavate aruandlusvormide ja taotluste täitmise osas. Keskkonnaamet kontrollib ettevõtjate esitatud seirekavasid, aruandeid, taotlusi ja annab tagasisidet ning vajaduse korral kiidab esitatud vormid heaks. Väga oluline on tagada, et ettevõtjad täidavad neile õigusaktidega sätestatud kohustusi ja oleksid kursis ka oma õigustega. Kohustuste täitmise tagamiseks saadab Keskkonnaamet ennetavalt meeldetuletusi, kuid teeb ka järelkontrolli. Keskkonnaamet annab sisendit ka strateegilistesse dokumentidesse seoses kliimamõju hindamisega.

2. Ilma- ja kliimaandmete, -prognooside ja -hoiatuste tagamine	
Teenuse nimi	Eesmärk ja kirjeldus
Ilmavaatluste korraldamine ning ilma- ja kliimaandmete avaldamine (KAUR)	Seirejaamades kogutavad ilmavaatlusandmed salvestatakse automaatselt andmebaasidesse, toimub kvaliteedikontroll, avalikustatakse www.ilmateenistus.ee ja keskkonnaportaali lehel ja edastatakse klientidele. Teenuse osutamiseks vajalikud andmed kogutakse peamiselt hüdroloogia ja meteoroloogia seirevõrgu abil.
Ilma- ja kliimaandmete analüüside tegemine ja eksperthinnangute andmine (KAUR)	Ülevaade ilmastikust ja kliimast, mis annab aluse otsuste tegemiseks. Ülevaated ja analüüsid avalikustatakse Keskkonnaportaalis (www.keskkonnaportaali.ee). Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt meteoroloogilise ja hüdrooloogilise seire tegemisel.
Ilmaprognooside ja hoiatuste koostamine (KAUR)	Ilmaprognooside ja hoiatuste koostamine maismaa, mere ja siseveekogude osas. Mudelprognooside koostamine, sh satelliidi ja radari andmete kasutamine ning nende põhjal analüüside ja eksperthinnangute andmine. Ilmaprognoosid ja hoiatused kättesaadavad kõigil www.ilmateenistus.ee ja ILM+ äpis.
Lennumeteoroloogia prognoosid ja hoiatused (KAUR)	Lennundussektori toimimiseks ja töötamiseks vajaliku ilmaprognoosi, instruktaaži ja konsultatsiooni andmine. Meteoroloogiliste prognooside koostamine spetsiaalselt lennundussektori tellimusel arvestades vastavaid nõudeid. Lennumeteoroloogia teenus vastab ISO 9001:2015 standardile
Lennumeteoroloogia ilmavaatlus (KAUR)	Lennundussektori toimimiseks ja töötamiseks vajaliku ilmavaatluse tagamine vastavalt lennundussektori tellimusel arvestades vastavaid nõudeid. Lennumeteoroloogia ilmavaatlusteenus vastab ISO 9001:2015 standardile.

3. Rohereformi, keskkonnateadlikkuse ja –hariduse edendamine	
Teenuse nimi	Eesmärk ja kirjeldus
Rohereformi tervikliku elluviimise koordineerimine (KLIM rohereformi osakond)	<p>Rohereformi elluviimise koordinaatsioon ja infovahetuse tagamine, kohalike omavalitsuste rohereformi võrgustiku koordineerimine. Rohereformi seiremõõdikute kokku leppimine ja andmete kättesaadavuse tagamine, sh kohalike omavalitsuste tasandil.</p> <p>Roheinvesteeringute soodustamine, roheväidete direktiivi rakendamise ettevalmistamine, EMAS ja ökomärgiste teadlikkuse kasvatamine, ettevõtete kestlikkusaruandluse lihtsustamiseks lahenduste leidmine.</p> <p>Keskkonnahoidlike riigihangete edendamine, vastavate kriteeriumite kehtestamine ja teadlikkuse tõstmine. Riigiasutuste kasvuhoonetega ja keskkonnajalajälje hindamiste jalajälje vähendamise tegevuskava koordineerimine.</p>
Keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnaharidus) poliitika kujundamine ja rakendamine (KLIM rohereformi osakond)	<p>Inimeste ja raha tõhusam ja sihipärasem kasutamine keskkonnateadlikkuse edendamisel. Keskkonnahariduse ja -teadlikkuse tegevuskava elluviimine koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumiga, sh edendatakse keskkonnahariduse kvaliteeti ning keskkonnahariduse asutuste koostööd erinevate osapooltega, korraldatakse loodushariduslikke näituseid ja üritusi, edendatakse muuseumikogusid ja kodanikuteadust, korraldatakse keskkonnavalaseid õppeprogramme ja teavituseüritusi ning koostatakse ja levitatakse teabematerjale, avaldatakse keskkonnateavet ning korraldatakse keskkonnateadlikkuse uuringuid. Kliima- ja keskkonnahariduse kompetentsikeskuse loomine.</p>
Keskkonnateadlikkust suurendavate näituste, koolituste, haridusprogrammide, sündmuste korraldamine ning teavitustegevused (Loodusmuuseum)	<p>Ühiskonna loodusteadlikkus on suurenenud, Eesti elanikel on keskkonnaseisundist parem ülevaade.</p> <p>Keskkonnahariduslike näituste, koolituste, haridusprogrammide ja sündmuste korraldamine ja teavitustegevused eesmärgiga suurendada/edendada elanikkonna loodusteadlikkust. Teavitustegevusteks ja -kanaliteks on: meediakajastused ja -artiklid, reklaamid, ELM-i koduleht ja infokiri ning sotsiaalmeediakanalid (FB, Instagram jt). Loodusmuuseumi uue hoone rajamine loodumaja koosseisus ning sinna „Kooselu kunsti“ teemalise püsiekspositsiooni loomine. Uue loodusmuuseumi pakutavate teenuste sisustamine lähtuvalt kaasaegse muuseumi kontseptsioonist.</p>
Muuseumikogu korraldamine ja loodusteaduslik uurimistöö (Loodusmuuseum)	<p>Looduses toimivate muutuste arhiveerimiseks loodud muuseumikogu korraldamine ja loodusteaduslik uurimistöö.</p> <p>Looduses toimivate muutuste arhiveerimiseks loodud muuseumikogu korraldamine. Selle teaduskogude nõuetele vastav arendamine, täiendamine, uurimine ja avalikkusele kättesaadavaks tegemine. Looduse andmeruumi arendamine ja avaandmetega täiendamine. Loodusteaduslike uurimistööde juhendamine ja retsenseerimine ning teadus- ja populaarteaduslike kirjutiste avaldamine; loodusvaldkonna kodanikuteaduse edendamine ning konsultatsioonide andmine.</p>
Keskkonnateabe avaldamine (KAUR)	<p>Keskkonnateadlikkuse suurendamine.</p> <p>Edastada sihtrühmadele arusaadavat, selgelt ja lihtsasti mõistetavat ajakohast keskkonnainfot sobivates vormides ja kanalite kaudu. Keskkonnateabe avaldamiseks on loodud keskkonnaportaali (www.keskkonnaportaali.ee). Keskkonnaportaali eesmärk on pakkuda ühtset ligipääsu eri andmekogudes hoitavatele keskkonnaandmetele, anda keskkonnast, selle kvaliteedist ja sellele avalduvatest surveteguritest terviklik, põhjuslikult ja ruumiliselt seostatud ülevaade.</p>

Valdkonnaülese keskkonnaanalüüsi tegemine (KAUR)	Valdkonnaüleste keskkonnaanalüüside andmine keskkonnateadlike otsuste tegemiseks. Valdkonnaülese keskkonnaanalüüsi koostamisel analüüsitakse eelkõige keskkonnaandmeid, et avastada keskkonnas toimuvaid muutusi ning selgitada välja nende võimalikud põhjused ja pikaajalised suundumused. Teenuse osutamiseks vajalikud keskkonnaandmed kogutakse peamiselt riikliku keskkonnaseire programmi raames ja vajadusel tehakse täiendavaid uuringuid.
EL-i Ökomärgise kasutusõiguse taotlemine toodetele ja teenustele (KAUR)	EL ökomärgis aitab kaasa ettevõtete keskkonnamõju vähendamisele, toodete keskkonnasõbralikkuse tõstmisele ja ressursikasutuse vähendamisele. EL-i ökomärgise kasutusõiguse taotluste menetlemine ja ökomärgise väljastamine (sh keelduv otsus). Ökomärgise kaebuste menetlemine ja kontroll.
ELi keskkonnajuhtimis- ja keskkonnanäidatuste steemi tunnistuse taotlemine (KAUR)	EMAS vähendab ettevõtete keskkonnamõju, tõstab toodete keskkonnasõbralikkust ja vähendab/tasakaalustab ressursikasutust. EMASi sertifikaadi taotluste menetlemine, tunnistuste väljastamine ja igaaastaste keskkonnanäidatuste kontrollimine.

LISA 2. Teenuste rahastamiskava

Programmi teenuste rahastamiskava	Eelarve			
	2026	2027	2028	2029
Rohereformi ja kliimapoliitika programm	-30 853 668	-28 698 259	-27 133 101	-24 624 733
Programmi tegevus 1.1: Kliimamuutuste leevendamine ja kliimamuutustega kohanemine	-11 466 242	-16 166 923	-16 809 526	-14 596 539
Kliimapoliitika kujundamine ja rakendamine	-11 132 085	-15 857 948	-16 577 421	-14 404 705
LULUCF analüüside tegemine ja aruannetesse sisendi andmine	-333 433	-308 250	-231 380	-191 109
Kliimapoliitika rakendamine	-724	-724	-724	-724
Programmi tegevus 1.2: Ilma- ja kliimaandmete, -prognooside ja -hoiatuste tagamine	-2 861 969	-2 831 468	-2 831 468	-2 831 468
Lennumeteoroloogia prognoosid ja hoiatused	-618 476	-611 812	-611 812	-611 812
Lennumeteoroloogia ilmavaatlus	-292 011	-289 602	-289 602	-289 602
Ilmavaatluste korraldamine ning ilma- ja kliimaandmete avaldamine	-1 158 235	-1 142 210	-1 142 210	-1 142 210
Ilma- ja kliimaandmete analüüside tegemine ja eksperthinnangute andmine	-95 430	-94 669	-94 669	-94 669
Ilmaprognooside ja hoiatuste koostamine	-697 818	-693 175	-693 175	-693 175
Programmi tegevus 1.3: Rohereformi, keskkonnateadlikkuse ja -hariduse edendamine	-16 525 457	-9 699 869	-7 492 108	-7 196 727
Rohereformi tervikliku elluviimise koordineerimine	-7 256 810	-2 826 396	-2 333 766	-2 013 156
Keskkonnateadlikkuse (sh keskkonnaharidus) poliitika kujundamine ja rakendamine	-5 127 871	-3 564 401	-3 299 818	-3 340 676
Keskkonnateadlikkust suurendavate näituste, koolituste, haridusprogrammide, sündmuste korraldamine ning teavitustegevused	-708 624	-680 652	-523 245	-523 245
Muuseumikogu korraldamine ja loodusteaduslik uurimistöö	-519 376	-492 192	-479 376	-479 376
Keskkonnateabe avaldamine	-556 450	-515 836	-469 421	-460 044
Valdkonnaülese keskkonnaanalüüsi tegemine	-2 269 470	-1 534 106	-300 195	-293 943
EL-i Ökomärgise kasutusõiguse taotlemine toodetele ja teenustele	-48 249	-47 935	-47 935	-47 935
ELi keskkonnajuhtimis- ja keskkonnanäidatavite tunnistuse taotlemine	-38 609	-38 351	-38 351	-38 351